

FİLİZ KİTABEVİ

Prof. Dr. Ali Cem BUDAK

İstanbul Ticaret Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku
Anabilim Dalı

Dr. Öğretim Üyesi Dilek AYDEMİR

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku
Anabilim Dalı

Mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,
İsviçre Medeni Usul Kanunu ve
Alman Medeni Usul Kanunu ile

KARŞILAŞTIRMALI HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU

Gözden geçirilmiş ve güncelleştirilmiş

15. Baskı

Gerekçeler

(Hükümet ve Adalet Komisyonu Gerekçeleri • TBMM Genel Kurul
Değişiklik Önergeleri) • Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları •
Anayasa Mahkemesi Kararlar Açıklayıcı Notlar • Karşılaştırma Tablosu •
Kavram Dizini

**FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2025**

Kasım 2025

ISBN: 978-625-5697-59-2

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Değerli Hocam
Prof. Dr. H. Yavuz Alangoya'ya

Onbeşinci Basının Önsözü

Kanun kitabının 30 Ağustos 2022’de yapılan 14 üncü basısından bu yana HMK’da, HUAK’da ve Bilirkişilik Kanunu’nda değişiklikler yapılmıştır. 7499 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 12.03.2024-32487) ile HMK m. 43, m.44, m.337, m.346 ve m.398’de; 7531 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 14.11.2024-32722) ve 7550 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 04.06.2025-32920 Mükerrer) ile HMK ek m.1’de değişiklik yapılmıştır. Öte yandan 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 05.04.2023- 32154) ile HUAK m.17, m.17/A, m.18, m.17/B, m.18/A, m.18/B, Geçici m. 3’te; 7531 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG: 14.11.2024-32722 ile HUAK m.17/B, m.18/A, m.18/B, m.20’de değişiklik yapılmıştır. Son olarak 7471 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RG:09.11.2023-32364) ile Bilirkişilik Kanunu geçici m.2’de değişiklik yapılmıştır.

Kanun değişiklikleri yanında Anayasa Mahkemesi HMK m.28, m.166, m.326, m.334 ve ek m.1’e ve HUAK m.18/A’ya ilişkin iptal kararları vermiştir.

7499 sayılı Kanun m.37 ile HMK m.43/2’de, m.44/2’de ve m.398/5’te yer alan “tefhim veya” ibareleri madde metinlerinden çıkarılmış ve “bir hafta” ibareleri “iki hafta” şeklinde; HMK m.339/2’de ve m.346/2’de yer alan “bir hafta” ibareleri “iki hafta” şeklinde değiştirilmiştir. Değişiklik gerekçesinde, muhtelif kanunlardaki kanun yolu sürelerinin uzunluğunun ve başlangıç anının uyumlu hale getirilmesi amacına vurgu yapılmıştır.

7531 sayılı Kanun m.22 ile HMK ek m.1'in birinci fıkrasında yer alan "on" ibaresi "bin" şeklinde değiştirilmiş ve maddeye şu fıkra eklenmiştir: *"İstinaf ve temyiz kanun yoluna başvuruda esas alınan parasal sınırdan yeniden değerlendirilme nedeniyle meydana gelen artış, bölge adliye mahkemesinin kaldırma veya Yargıtayın bozma kararları üzerine yeniden verilen kararlar hakkında uygulanmaz, ilk karar tarihinde geçerli olan parasal sınırlar esas alınır."* 7531 sayılı Kanun geçici m.1 uyarınca HMK ek m.1'in birinci fıkrasında yapılan değişiklik, geçici maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren uygulanır. Üçüncü fıkra olarak eklenen düzenleme ise bölge adliye mahkemesinin kaldırma veya Yargıtayın bozma kararları üzerine bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yeniden verilen kararlar hakkında uygulanır. 7531 sayılı Kanun geçici m.1, ilgili Kanun'un Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girmiştir (RG: 14.11.2024-32722). Daha sonra ise Anayasa Mahkemesi tarafından ek m.1/2'de yer alan *"...341 inci, 362 nci..."* ifadeleri iptal edilmiş; iptal kararının, AYM kararı uyarınca, kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihten dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir (AYM E.2023/182 K.2024/203, 04.12.2024-RG: 30.10.2025-32798). AYM kararının gerekçesinde şu ifadeler yer almaktadır: *"52. Kural gereğince istinaf veya temyiz yoluna başvuru açısından dava konusunun değer ve miktar itibarıyla hükmün verildiği tarihte geçerli olan parasal tutarların altında kalması hâlinde mahkeme veya bölge adliye mahkemesi kararına karşı kanun yoluna başvurulması mümkün değildir. 53. Kişilerin dava konusunu oluşturan alacak ya da malın değerine göre -kanun yollarına başvurmada o tarihte geçerli olan parasal değerleri (kesinlik sınırı) de dikkate alarak- dava/karşı dava ya da ıslah talebinde bulunabilecekleri açıktır. Kanun koyucunun kanun yoluna başvurmada belirlediği kesinlik sınırını yargılamanın devam ettiği süreçte yıldan yıla güncellediği dikkate alındığında enflasyon nedeniyle ekonomik önemini yitiren dava konusu mal ya da alacağın değerinin de enflasyonun olumsuz etkisinden koruması gerekmektedir. 54. Zira hukuki ilişkinin doğduğu, uyuşmazlığa konu olayın veya hukuki durumun gerçekleştiği ya da davanın açıldığı tarihte geçerli olan parasal sınırlara göre istinafa veya temyize başvurulabilecek bir karara karşı kural nedeniyle özellikle yargılamaların uzun sürdüğü durumlarda hükmün verildiği*

*tarihte geçerli olan parasal tutarlara göre kanun yoluna başvurulması imkânı ortadan kalkabilecektir.*⁵⁵ Kanun yoluna başvuru açısından kural gereğince parasal değer (kesinlik sınırı) güncellenirken, dava konusu mal ya da alacağın değerinin güncellenmemesi nedeniyle enflasyondan dolayı oluşan külfetin tamamı davanın taraflarına yüklenmektedir. Bu yönüyle kural kapsamında tarafların kanun yoluna başvuramamaları nedeniyle katlanacakları külfet ile yargılamanın en az maliyetle ve en kısa zamanda sonuçlandırılması yönündeki kamusal yarar arasındaki dengenin taraflar aleyhine bozulduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla kişilere aşırı bir külfet yüklediği anlaşılan kuralla hükmün denetlenmesini talep etme hakkına getirilen sınırlamanın orantısız ve ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.” Bu iptal üzerine ortaya çıkacak olan kanun boşluğunun giderilmesi amacı ile 7550 sayılı Kanun m.20 ile ek m.1/2 değişikliğe tabi tutulmuş ve ek m.1/3 ilga edilmiştir. Bu değişiklik 7550 sayılı Kanun m.21 uyarınca Resmî Gazete’de yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir (RG: 04.06.2025-32920 Mükerrer). HMK ek m.1/2’nin son hali şu şekildedir: “200 üncü ve 201 inci maddelerdeki parasal sınırların uygulanmasında hukuki işlemin yapıldığı, 341 inci, 362 nci ve 369 uncu maddelerdeki parasal sınırların uygulanmasında davanın açıldığı tarihteki miktar esas alınır.”

Anayasa Mahkemesinin 26.10.2023 tarihli ve E. 2020/73 K. 2023/181 sayılı kararı ile aleniyetin kaldırılabilceği halleri düzenleyen HMK m.28/2’de yer alan “*yahut yargılama ile ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin...*” ifadesi iptal edilmiştir. Kararda ayrıca bir yürürlük tarihi belirtilmediği için iptal hükmü, kararın Resmî Gazete’de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir. (RG: 22.12.2023 – 32407). İptal gerekçesinde şu açıklama yer almaktadır: “16. Anayasa’nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılabilceği hüküm altına alınmıştır. 17. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında sıklıkla vurgulandığı üzere Anayasa’da özel sınırlama sebebi öngörülmemiş temel hak ve özgürlükler bakımından Anayasa’nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile Anayasa’da devlete yüklenen ödevler bu hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir (bu yönde birçok karar arasından bkz. AYM, E.2011/150, K.2013/30, 14/2/2013; AYM, E.2016/150, K.2017/179,

28/12/2017, § 288; AYM, E.2022/124, K.2023/135, 26/7/2023, § 16). Bununla birlikte anayasa koyucu bir temel hak ve özgürlüğe ilişkin sınırlama sebeplerini özel olarak belirlemişse artık bu sınırlama sebeplerinin genişletilmesi, devletin hak ve özgürlüklerden kaynaklanan ödevleri ile Anayasa'yla devlete yüklenen diğer ödevlerin de bu hak ve özgürlükler yönünden sınırlama sebebi teşkil ettiğinin kabul edilmesi mümkün değildir. Aksi durumda 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle Anayasa'nın 13. maddesinde yapılan ve genel sınırlama sebeplerini kaldıran değişikliğin bir anlamı kalmayacaktır. 18. Anayasa'nın 141. maddesinin birinci fıkrasında '...Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli olduğu hallerde karar verilebilir.'; ikinci fıkrasında da 'Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.' denilmek suretiyle yargılamanın aleniliği ilkesine ilişkin özel sınırlama sebepleri gösterilmiştir. Buna göre Anayasa'nın anılan maddesinin söz konusu ilkenin sınırlandırılmasına yalnızca genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerektirdiği hâllerin bulunması ya da küçüklerin yargılanması durumunda imkân tanıdığı açıktır. 19. Dava konusu kuralla Anayasa'nın söz konusu maddesinde özel sınırlama sebebi olarak sayılmayan yargılamayla ilgili kişilerin korunmaya değer üstün bir menfaatinin kesin olarak gerekli olduğu hâl de yargılamanın aleniliği ilkesinin sınırlandırılacağı durumlar arasına dâhil edilmiştir. Bu itibarla anayasal özel sınırlama sebepleri dışında bir nedenle aleni yargılanma ilkesinin sınırlandırılacağına öngören kuralın temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlandırılacağına ilişkin anayasal ilkeye aykırı olduğu anlaşılmıştır.”

HMK m.166/1'de yer alan “Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece verilir ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.” cümlesinde yer alan “... ve bu karar diğer mahkemeyi bağlar.” ibaresinin Anayasa m. 36 ve 138'e aykırılığı gerekçesi ile açılan iptal davası, belirtilen ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığı gerekçesi ile daha önce reddedilmişti. Bakınız AYM, 27.3.2014 E.2014/5 K.2014/65 (RG: 12.12.2014- 29203). Aynı cümleye ilişkin Anayasa Mahkemesi'ne yapılan ikinci iptal başvurusu da, “Birleştirme kararı, ikinci davanın açıldığı mahkemece veri-

lır...” bölümünün hangi nedenlerle Anayasa’nın 2., 36. ve 37. maddelerine aykırı olduğunun ayrı ayrı ve gerekçeleriyle birlikte açıkça gösterilmemesi sebebiyle; “...ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.” şeklindeki kısmına yönelik iptal talebi ise, Anayasa Mahkemesi’nce işin esasına girilerek reddedilen kural hakkında yeni bir başvurunun yapılabilmesi için önceki kararın Resmî Gazete’de yayımlandığı 12/12/2014 tarihinden başlayarak geçmesi gereken on yıllık sürenin henüz dolmaması sebebiyle Anayasa Mahkemesi’nin 2021/E., 2021/41 K. sayılı ve 24.06.2021 tarihli (RG.-tebliğ edildi) kararıyla reddedilmişti. On yıllık sürenin dolmasından sonra ise Anayasa Mahkemesi, fıkranın son cümlesinde yer alan “...ve bu karar, diğer mahkemeyi bağlar.” ifadesini iptal etmiştir. İptal gerekçesinde şu açıklama yer almaktadır: “31. Bir davanın aynı yargı çevresinde bulunan aynı düzey ve sıfattaki başka bir hukuk mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birleştirilmesinin davaya bakan mahkemenin/hâkimin değiştirilmesi sonucunu ortaya çıkaracağı açıktır. Kuralla bu kararın diğer mahkeme için bağlayıcı olduğu öngörülmek suretiyle uyuşmazlığın doğmasından sonra davaya başka bir mahkeme/hâkim tarafından bakılmasına imkân tanınmaktadır. Bununla birlikte kuralda hukuka aykırı olarak verilen birleştirme kararlarının denetlenmesi suretiyle davanın birleştirme kararını veren mahkemeye gönderilmesini sağlayacak düzeltici bir mekanizmaya yer verilmemiştir. Böylece ikinci davanın açıldığı mahkemenin birleştirme kararı vermesiyle davaya bakacak olan mahkemenin/hâkimin geri dönülemez şekilde değiştirilmesi, uyuşmazlıkların normal şartlar altında söz konusu davaya bakacak mahkeme/hâkim dışında başka bir mahkeme/hâkim tarafından görülmesi sonucunu doğurmaktadır. 32. Bu itibarla belirli bir uyuşmazlıkla sınırlı olmak üzere koşulları oluşmamasına rağmen ikinci davanın açıldığı mahkeme tarafından bağlayıcı olarak birleştirme kararı verilebilmesi normal şartlar altında söz konusu davaya bakacak olan mahkemeyi/hâkimi geri dönülemez bir şekilde değiştirmektedir. Dolayısıyla kural kapsamında ikinci davanın açıldığı mahkeme tarafından verilen birleştirme kararının ilk davanın açıldığı mahkemeyi bağlamasının kanuni hâkim güvencesiyle bağdaştığı söylenemez.” Kararda ayrıca bir yürürlük tarihi belirtilmediği için, iptal kararı, kararın Resmî Gazete’de yayımlan-

dığı gün yürürlüğe girmiştir (AYM E.2024/237 K.2025/137, 17.06.2025, RG: 25.09.2025-33028).

HMK m.326/2’de “Davada iki taraftan her biri kısmen haklı çıkarsa, mahkeme, yargılama giderlerini tarafların haklılık oranına göre paylaştırır.” kuralı yer almaktadır. Anayasa Mahkemesi’nin 30.11.2023 tarihli ve E. 2023/101, K. 2023/207 sayılı kararı ile bu fıkra “*kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davaları*” yönünden iptal edilmiştir. İptal gerekçesinde şu ifadeler yer almaktadır: “57. *Kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat talebiyle açılan davada davacının kısmen haksız çıkması, idarenin Anayasa’ya açıkça aykırı bir eyleminin bulunduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu itibarla anılan davanın kısmen kabulüne karar verilmesi hâlinde dahi davacının Anayasa’nın 46. maddesinde öngörülen güvencelerden yararlanması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davası kısmen reddedilmiş olsa da davacı gerçek karşılığın ödenmesine yönelik güvenceden yararlanmalıdır.* 58. *Kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davalarında malike yüklenecek külfet nedeniyle taşınmazın gerçek karşılığı ödenmeden idare adına tescil edilmesi sonucunu doğurabilecek herhangi bir hüküm Anayasa’nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılığın ödenmesi güvencesi ile bağdaşmayacaktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kübra Yıldız ve diğerleri, [GK], B. No: 2018/32734, 28/7/2022, § 61).* Bu bağlamda söz konusu davaların kısmen kabulüne karar verildiği hâllerde kural uyarınca davacının yargılama giderlerinin bir bölümünden sorumlu tutulması taşınmazın gerçek karşılığını elde edemesine yol açabilecek niteliktedir. 59. Bu itibarla kuralla kamulaştırmasız el atma sebebine dayalı tazminat davalarında mülkiyet hakkına getirilen sınırlama kamulaştırmanın gerçek karşılığın ödenmesi suretiyle gerçekleştirilebileceğini öngören Anayasa’nın 46. maddesinin sözüyle bağdaşmaktadır.” Kararda ayrı bir yürürlük tarihi belirlenmediği için, iptal hükmü, kararın Resmî Gazete’de yayımlandığı gün yürürlüğe girmiştir (RG: 18.01.2024-32433). Anayasa Mahkemesinin 25.12.2024 tarihli ve E. 2024/29, K. 2024/226 sayılı kararı ile ise aynı fıkra “*manevi tazminat davaları*” yönünden iptal edilmiştir. Kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra (14.12.2025) yürürlüğe gireceği hüküm

altına alınmıştır (RG:14.03.2025-32841). İptal gerekçesinde şu ifadeler yer almaktadır: “39. Bu bağlamda davacıya ödenecek manevi tazminatın tutarının belirlenmesi hâkimin takdir yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla manevi tazminat davasını açacak kişiden davanın sonunda tazminat olarak hükmedilecek tutarı öngörebilmesi beklenemez. Başka bir ifadeyle manevi tazminat davasında davacının mahkemeye yönelttiği talebin hangi oranda haklı bulunacağını öngörebilmesi ilke olarak mümkün değildir. 40. Manevi tazminat olarak ödenecek tutarın belirlenmesinde hâkimin sınırsız bir takdir yetkisine sahip olmaması ve manevi tazminat davalarında sağlanacak içtihat istikrarı da davacı yönünden söz konusu öngörülemmez durumu ortadan kaldırmamaktadır. Nitekim davacı, hâkim tarafından hükmedilen tutarın az da olsa üzerinde bir tazminat talep etmiş olması hâlinde kural uyarınca yargılama giderlerinin bir bölümünden sorumlu tutulacaktır. 41. Diğer yandan manevi tazminat tutarının yargılama süresince dosyaya giren bilgi ve belgelerle belirli hâle gelmesine de imkân bulunmamaktadır. Nitekim manevi tazminat tutarının belirli olmaması bu tutarın hesaplanma yönteminin bulunmamasından, başka bir ifadeyle hâkimin takdir ettiği bir tutar olmasından kaynaklanmaktadır. 42. Manevi tazminat davasında davacının hak kaybı yaşamamak adına talep edeceği tazminat miktarını yüksek şekilde belirlemeye ilişkin bir baskı altında kalabileceği kuşkusuzdur. Diğer yandan davacının talebinin bir kısmının kabul edilmemesi durumunda kural gereğince yargılama giderlerinden sorumlu tutulması talebin belirlenmesinde davacı üzerinde baskı oluşturan bir diğer husustur. 43. Buna göre manevi tazminat davasında talebini düşük belirlemesi durumunda hak kaybı yaşayabilecek olan ayrıca hâkimin takdirine bağlı olarak talebinin bir kısmının kabul edilmemesi durumunda kural uyarınca yargılama giderlerinden sorumlu tutulması mümkün olan kişilerin temel hak ve özgürlüklere ilişkin anayasal güvencelere uygun şekilde mahkemeye erişebildiğinden söz edilemez. 46. Bu itibarla miktar belirtmek suretiyle manevi tazminat davasını açacak kişinin hâkimin hükmedeceği tazminat tutarını, başka bir ifadeyle davanın sonunda talebinin hangi oranda haklı bulunacağını öngörebilmesinin mümkün olmadığı ve tazminat miktarının hâkimin takdirine göre belirlendiği davalara ilişkin yargılama giderleri bakımından herhangi bir özel düzenlemenin de bulunmadı-

ğı gözetildiğinde kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın 'manevi tazminat davaları' yönünden kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna ulaşmıştır."

HMK m.334/2'de "Kamuya yararlı dernek ve vakıflar, iddia ve savunmalarında haklı göründükleri ve mali açıdan zor duruma düşmeden gerekli giderleri kısmen veya tamamen ödeyemeyecek durumda oldukları takdirde adli yardımdan yararlanabilirler." hükmü düzenlenmişti. Bu hüküm, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir (AYM E 2024/78 K 2024/164 24.09.2024). Kararda, iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Karar 21.11.2024 tarihli ve 32729 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış olup, 21.08.2025'te yürürlüğe girmiştir. İptal gerekçesinde şu ifadeler yer almaktadır: "25. *Anayasa Mahkemesi özel hukuk tüzel kişisi olan bir sermaye şirketinin idareye karşı açtığı tazminat davasında adli yardım talebinin reddedilmesi üzerine yaptığı bireysel başvuruyu mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelemiştir. Anayasa Mahkemesi anılan kararda öncelikle adli yardım talebinin kabul edilmesi için gerekli olan yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olma ölçütünün sadece gerçek kişiler için geçerli bir kavram olmadığını, borca batık durumda olan yani aktifleri borçlarını karşılayamayan özel hukuk tüzel kişilerinin de bu kapsamda değerlendirilebileceğini, ödeme gücünden yoksunluğun ise finansal tablolardan, denetime tabi tüzel kişiler için denetim raporlarından, erken teşhis komitesinin raporlarından, yönetim organının tespitlerinden objektif olarak belirlenebileceğini ifade etmiştir (Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., § 71). 26. Anılan kararda, hak ve fiil ehliyetine sahip olan tüzel kişilere hukuk düzeni tarafından borç ve yükümlülük öngörüldüğü, bunlara aktif ve pasif dava ehliyetine sahip olarak iddialarını yargısal merciler önünde dile getirme imkânının tanındığı, dolayısıyla yüksek miktardaki yargılama giderlerini ödemekten aciz olan özel hukuk tüzel kişileri açısından bu durumun dava açmayı zorlaştırabileceği hatta imkânsız hâle getirebileceği, ödeme gücünden yoksun bu kişiler açısından mevzuatta adli yardım kurumu dışında dava açmalarını kolaylaştırabilecek herhangi bir düzenlemenin ya da yar-*

gısal uygulamanın bulunmadığı belirtilmiştir (Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., § 72). 27. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararda hukuk düzenine göre gerçek kişiler gibi hak ve borçlara ehil olan özel hukuk tüzel kişilerinin -yargılama masraflarını ödeme gücü olmayanların durumlarının dikkate alınarak söz konusu masraflardan muaf tutulmalarının nimet-külfet dengesinin sağlanması açısından zorunlu olduğunu, dolayısıyla kanundan kaynaklanan kategorik yasağın meşru bir amacının bulunmadığı gibi başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşmıştır (Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., §§ 73, 74). 28. Bu itibarla kural kapsamında kamuya yararlı dernek ve vakıflar dışındaki özel hukuk tüzel kişilerinin Kanun'da öngörülen şartlar olduğu hâlde yalnızca tüzel kişi olmaları nedeniyle adli yardım kurumundan yararlandırılmamalarının meşru amacı bulunmadığı gibi kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlamanın ölçülü olduğu da söylenemez.”

Kanun değişiklikleri ve Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararları yanında görev, hukuki yarar ve kanun yolu süresine ilişkin olmak üzere içtihatları birleştirme kararları verilmiştir. Yargıtay İBBGK'nın 2023/1 Esas, 2025/3 Karar sayılı ve 13.06.2025 tarihli içtihatları birleştirme kararı ile Türk Borçlar Kanunu'nun 444-447. maddeleri uyarınca rekabet yasağına aykırılık sebebiyle açılacak davalarda görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (RG: 12.09.2025-33015). Yargıtay İBBGK'nın 2019/5 Esas, 2022/1 Karar sayılı ve 18.02.2022 tarihli içtihatları birleştirme kararı ile ifa zamanı gelmemiş (vadesi gelmemiş, muaccel olmayan, müeccel) bir alacak için açılmış davada, mahkemece henüz ifa zamanının gelmediği gerekçesiyle davanın usulden reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (RG: 04.11.2022-32003). Yargıtay İBBGK'nın 2021/5 Esas, 2023/2 Karar sayılı ve 28.04.2023 tarihli içtihatları birleştirme kararı ile hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi halinde, hatalı gösterilen süre içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (RG: 14.09.2023-32309). 7445 sayılı Kanun ile HUAK'ta kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. 7445 sayılı Kanun m.32 ile

HUAK m.17/3'te yer alan "yapar." ibaresi "yapar ve taraflar hazır değilse her türlü iletişim vasıtasını kullanarak hazır bulunmayan tarafları bilgilendirir." şeklinde değiştirilmiştir. Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nun uygulanması kapsamında, 7445 sayılı Kanun m.33 ile HUAK'a milletlerarası sulh belgelerinin icrasını düzenleyen hüküm eklenmiştir. Yine 7445 sayılı Kanun m.34 ile taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin uyuşmazlıklarda arabuluculuk sürecine ilişkin HUAK'a 17/B maddesi eklenmiştir. 7445 sayılı Kanun m.37 ile son eklenen madde ise "Bazı uyuşmazlıklarda dava şartı olarak arabuluculuk" HUAK m.18/B olup başta kira hukuku olmak üzer bazı özel hukuk uyuşmazlıkları da dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmış; aynı Kanun m.38 ile HUAK m.18/B'nin uygulanması hakkında geçici m.3 konulmuştur. 7445 sayılı Kanun m.35 HUAK m.18/4 yer alan "Taraflar ve avukatları ile arabulucunun" ibaresi "Kanunlarda icra edilebilirlik şerhi alınmasının zorunlu kılındığı haller hariç, taraflar ve avukatları ile arabulucunun, ticari uyuşmazlıklar bakımından ise avukatlar ile arabulucunun" şeklinde değiştirilmiştir. 7445 sayılı Kanun m.36 ile HUAK m.18/A fıkra 7'ye "Avukatı bulunsa bile asıl tarafı da bilgilendirir." cümlesi; fıkra 16'ya "Arabuluculuk bürosuna başvurulmasından sonra, başvuran taraf aleyhine uyuşmazlık konusuyla ilgili olarak icra takibi yapılması durumunda, başvuran tarafın bu takibe karşı son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren iki hafta içinde 2004 sayılı Kanunun 72 nci maddesi uyarınca menfi tespit davası açması ve talep etmesi halinde 2004 sayılı Kanunun 72 nci maddesinin ikinci fıkrası hükmü uygulanır." cümlesi eklenmiştir.

7531 sayılı Kanun m.24 ile HUAK m.17/B'ye "Anlaşma belgesinin taraflarından biri, icra edilebilirlik şerhi verilmesinden sonra tapu müdürlüğünden tescil talebinde bulunabilir. Tapu müdürlüğünce taşınmaza ilişkin mevzuatta öngörülen gerekli inceleme ve değerlendirme yapıldıktan sonra resmi senet düzenlenmeksizin tescil talebi yerine getirilir." fıkrası; 7531 sayılı Kanun m.26 ile HUAK m.18/B'ye "Taşınmazın devrine veya taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak kurulmasına ilişkin anlaşma belgesinin taraflarından biri, icra edilebilirlik şerhi verilmesinden sonra tapu müdür-

lüğünden tescil talebinde bulunabilir. Tapu müdürlüğünce taşınmaza ilişkin mevzuatta öngörülen gerekli inceleme ve değerlendirme yapıldıktan sonra resmi senet düzenlenmeksizin tescil talebi yerine getirilir.” eklenmiştir. Yine 7531 sayılı Kanun m.27 ile arabulucu olma koşullarını düzenleyen HUAK m.20/2 bent e’de değişiklik yapılarak mesleğinde yirmi yıl kıdeme sahip olanlar arabuluculuk yazılı sınavından hariç tutulmuştur.

Son olarak Anayasa Mahkemesi, HUAK m.18/A fıkra 11’de yer alan “... bu taraf davada kısmen veya tamamen haklı çıksa bile yargılama giderinin tamamından sorumlu tutulur. Ayrıca bu taraf lehine vekâlet ücretine hükmedilmez.” ifadesini iptal etmiştir (AYM, E.2023/160 K.2024/77, 14.03.2024, RG: 18/4/2024-32521). Kararda, iptal hükmünün, kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından itibaren dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. İptal gerekçesinde şu açıklama yer almaktadır: “30. Kurallarla mazeretsiz olarak arabuluculuk ilk toplantısına katılmayan tarafa süreç sonunda haklı çıksa dahi tüm yargılama giderinin tamamından sorumlu tutulması ve vekâlet ücretinden yoksun bırakılmasının belirli ölçüde kişileri ilk toplantıya katılmama yönünde hareket etmekten alıkoyacağı açıktır. Böyle bir zorunluluğun öngörülmesiyle mülkiyet ve mahkemeye erişim haklarına yönelik yapılan sınırlamaların arabuluculuk kurumunun işlerliğinin sağlanması bakımından toplumsal bir ihtiyaca cevap verdiği görülmektedir. 31. Diğer yandan devletin yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturma yükümlülüğünün yerine getirilmesi sağlanırken kişilere yüklenen külfetin aşırı ve orantısız sonuçlar doğurmaması gerekir. Kurallar, karşı tarafında da arabuluculuk toplantısına katılmasını zorlayıcı bir etki oluşturmakla birlikte bu kişilerin yargılama sonunda kısmen ve hatta tamamen haklı çıksa dahi yargılama giderinin tamamından sorumlu tutulmasını ve vekâlet ücretinin tamamından yoksun kalmasını öngörmektedir. Kuralın bu hâliyle haklılığı yargı kararı ile ortaya çıkan kişilerin her halükârda yüksek tutarları bulabilecek maddi külfetlere katlanmasına neden olabileceği açıktır. 32. Bu itibarla haklılık durumu gözetilerek uygulanabilecek istisnalar ya da belli bir üst sınır öngörülmeden, özellikle yargılamada tamamen haklı çıkan, diğer bir ifadeyle aslında bütünüyle haksız bir sürece maruz kaldığı yargılamanın soncunda anlaşılan tarafın özel durumu da gözetilmeden, mazeret göster-

meksizin ilk toplantıya katılmayan tarafın yargılama giderlerinden tümüyle sorumlu tutulmasının ve vekâlet ücretinin tamamından yoksun bırakılmasının kişilere aşırı bir külfet yüklediği, kamu yararı ile mülkiyet hakkı ve mahkemeye erişim hakları arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi kişi aleyhine bozduğu ve bu itibarla orantısız bir sınırlamaya neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.” İptalle ortaya çıkacak olan kanun boşluğu ise 7531 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m.25 ile ilgili fıkra değiştirilerek doldurulmuş; değiştirilen bu fıkra 7531 sayılı Kanun m.29/1-b uyarınca Kanun’un Resmî Gazete’de yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir (RG:14.11.2024-32722). İlgili ifadenin son hali şu şekildedir: “Taraflardan birinin geçerli bir mazeret göstermeksizin ilk toplantıya katılmaması sebebiyle arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi durumunda toplantıya katılmayan taraf, son tutanakta belirtilir ve bu taraf davada kısmen veya tamamen haklı çıksa bile karşı tarafın ödemekle yükümlü olduğu yargılama giderlerinin yarısından sorumlu tutulur. Ayrıca bu taraf lehine Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine göre belirlenen vekâlet ücretinin yarısına hükmedilir.”

7471 sayılı Kanun ile Birlikçilik Kanunu’na geçici m.2 eklenmiştir. İlgili madde ile 06.02.2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle genel hayata etkili afet bölgesi olarak kabul edilen yerlerde 01.01.2028 tarihine kadar, bu depremler ve akabinde meydana gelen depremlerle bağlantılı iş, dava, soruşturma ve kovuşturmalarda, birlikçilik listeleri dışından da birlikçi görevlendirilebileceği kuralı getirilmiştir.

Kanun kitabının son basısının yayınlandığı 30 Ağustos 2022 tarihinden beri İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler: Verilerin Korunması Kanunu’nun Medeni Usul Kanunu’nda yaptığı değişikliklerin 1 Ocak 2023 tarihinde yürürlüğe gireceği hakkında, kanunun 1 numaralı ekinde yapılan düzenleme¹; basit yargılama usulünün “şirketlerin” feshi işlerinde uygulanacağı hakkındaki m. 250/c, 16 numaralı bentte yer alan “şirket” kelimesinin tüzel kişiliği olsun olmasın “hukuki birlikler” için uygulanacağını ifade etmek üzere “hukuki bir-

¹ AS 2022 750.

likler” ifadesiyle değiştirilmesi²; Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun’da verileri korumakla görevli kurum ve kuruluşlar arasına federal mahkemelerin de dahil edilmesi hakkındaki kanunun 166. madde değişikliği³; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 39. maddesine göre uzlaşma yapılan hallerde bu uzlaşmanın yargılamanın yenilenmesi sebebi sayılacağı hakkında 328. ve 396. maddelerde yapılan değişiklikler⁴; Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun hükümleriyle İsviçre Medeni Usul Kanunu’nun 20, 99, 113, 114, 243, 407e numaralı maddelerinde ve ilgili bölüm başlığında yapılan değişiklikler⁵ ve Medeni Usul Kanunu’nun Uygulamaya Yatkınlık ve Hakların Himayesi Yönlerinden İyileştirilmesi Hakkında Kanunla, İsviçre Medeni Usul Kanunu’nun 5, 6, 8, 10, 51, 52, 53, 63, 71, 81, 82, 85, 90, 94, 94a, 96, 98, 106, 111, 118, 129, 133, 141a, 141b, 142, 143, 145, 149, 167a, 170a, 176, 176a, 177, 187, 193, 198, 199, 204, 206, 209, 210, 212, 224, 229, 238, 239, 242, 245, 249, 250, 251, 251a, 266, 288, 291, 295, 298, 304, 305, 313, 314, 315, 317, 318, 321, 325, 327, 328, 331, 336, 356, 370, 372, 374, 396, 400, 401a, 407f numaralı maddelerinde ve bu maddelere ilişkin başlıklarda yapılan değişikliklerden⁶ ibarettir.

Zikrettiğimiz ve 1 Ocak 2025 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş bulunan son kanun değişikliği İsviçre Medeni Kanunu’nun bütününe etkileyen kapsamlı bir kanun değişikliği olup Adalet Bakanlığı’nın kamuoyuna sunduğu bilgi notunu takiben özel hukuka ait hakların korunması konusunda mahkemeye erişim hakkının geliştirilmesi, özellikle de yargılama masraflarının azaltılması, kolektif hukuki himayenin kuvvetlendirilmesi ve yargılamalar arasındaki koordinasyonun sağlanmasına ilişkin hükümlerin sadeleştirilmesinin yapılan değişikliklerin başlıca amaçları olduğu ifade edilebilir.

Kitabın bir önceki baskısından bu yana Alman Medeni Usul Kanunu’nda da çok sayıda değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin bir kısmının Avrupa Birliği mevzuatına uyum amacıyla, bir kısmının ise yargıda

² AS 2024 235.

³ AS 2022 232.

⁴ AS 2022 289.

⁵ AS 2022 491.

⁶ AS 2023 491.

dijitalleşme sürecinin gereği olarak yapıldığı, nihayet diğer bir grup değişikliğin kolektif hukuki himayeye dair hükümler ve ticaret mahkemelerinde İngilizce dilinin kullanılmasına imkân tanınması gibi bir başlık altında toplanması mümkün olmayan farklı kanun hükümlerine ilişkin olduğu görülmektedir⁷.

Bu basının hazırlanmasında iş yükünün büyük kısmını üzerine alan Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi Dilek Aydemir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Oğuzhan Oruç'un şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Filiz Kitabevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Vildan Yavuz'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

20 Ekim 2025

Sütlüce

⁷ Alm. MUK, § 183 (7. November 2022: BGBl I, s. 1982); § 741, (31. Oktober 2022: BGBl I, s. 1966); § 305b (yeni hüküm), (22. Februar 2023, BGBl. 2023 I Nr. 51); Medeni Hukuk ve Ticaret Hukuku Alanındaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki 2 Temmuz 2019 tarihli Lahey Sözleşmesinin ve usul hükümlerinde yapılan muhtelif değişikliklerin yürürlüğe girmesi (15. August 2023: BGBl. 2023 I, Nr. 216); § 722, (7. November 2022: BGBl I, S. 1982); § 32c, § 148, § 167, § 606, § 607, § 608, § 609, § 610, § 611, § 612, § 613, § 614, §§ 615 bis 687, (8. Oktober 2023: BGBl 2023 I, Nr. 272); § 148, (8. Oktober 2023: BGBl 2023 I, Nr. 272); § 79, § 692, § 702, (22. Dezember 2023: BGBl 2023 I, Nr. 411); § 130a, § 130e (neu), § 298a, (12. Juli 2024: BGBl 2024 I, Nr. 234); § 117, § 118, § 120a, § 128a, § 129a, § 141, § 160, § 160a, § 162, § 163, § 227, § 253, § 277, § 278, § 284, § 299, § 310, § 375, § 377, § 411, § 479, § 492, § 762, § 802c, § 802f, § 802i, § 802k, § 807, § 836, § 883, § 1100, § 1101, (15. Juli 2024: BGBl 2024 I, Nr. 237); § 168, (15. Juli 2024: BGBl 2024 I, Nr. 236); § 32b, (16. Juli 2024: BGBl 2024 I, Nr. 240); § 371a, § 371b, (19. Juli 2024: BGBl 2024 I, Nr. 245); § 148, § 552b (neu), § 555, § 565, (24. Oktober 2024: BGBl. 2024 I, Nr. 328); § 173, § 270, § 321a, § 357, (15. Juli 2024: BGBl 2024 I, Nr. 236); § 273a (neu), § 331, § 511, §§ 606 bis 687, § 607, § 608, § 609, § 610, § 611, § 612, § 613, § 614, § 615, (7. Oktober 2024: BGBl 2024 I, Nr. 302).

Ondördüncü Basının Önsözü

Bu kitabın 2020 yılının Ağustos ayında yayımlanan on üçüncü basısından sonra HMK’da herhangi bir kanun değişikliği yapılmamıştır. Kanunda yer alan iki hüküm hakkında Anayasa Mahkemesi iptal kararları vermiştir. Bunlardan ilki, HMK m. 341/f.2’nin birinci cümlesinin “*kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin davalar*” yönünden Anayasa m.13 ve m.36’ya aykırılığı gerekçesi ile iptaline ilişkin olarak verilen karardır¹. Kararın gerekçesinde, ilgili cümlede yer alan “*Miktar veya değeri...*” ibarelerinin taraflar arasında uyuşmazlığa konu olan malvarlığının değerini ifade ettiği; ancak, kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında uyuşmazlığın esasını malvarlığının değerinin ne olduğunun yargı kararıyla ortaya çıkarılmasının oluşturduğu; dolayısıyla kamulaştırma bedelinin tespiti davalarının bu yönüyle kişilerin talep ya da uyuşmazlık konusunu belirli miktar veya değer ile gösterebildikleri diğer malvarlığı davası türlerinden ayrıldığı; bu bakımdan söz konusu davaların konusunu belirli bir miktar veya değer içeren talepler oluşturmadığından kararın kesinlik sınırının belirlenmesinde *davada ileri sürülen istemin kabul edilmeyen bölümü* gibi bir ölçütün esas alınmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Kararın gerekçesinde ayrıca kamulaştırma bedelinin tespiti davalarında kararın taşınmaz maliki bakımından kesinlik sınırının belirlenmesinde mahkeme tarafından lehine hükmedilen miktarın bir öneminin bulunmadığı; uyuşmazlığın niteliği gereği taşınmaz malikinin istinaf gerekçesinin mahkeme tarafından kamulaştırma bedeli olarak belirlenen miktarın hatalı olduğu ve kararın taşınmazın gerçek değerini yansıtmadığı iddiasının olduğu; kamulaştırma bedelinin tespiti davalarına ilişkin olarak verilen kararların kesinlik sınırının hesaplanmasında hangi ölçütün esas alınacağına dair belirsizliğinin uygulamada yorum ve değerlendirme farklılıklarına sebep olacağı ve bu sebeple bireyin taşınmazının gerçek değerinden yoksun kalmasına yol açabilecek nitelikte olduğu ifade edilmiştir.

¹ AYM, 24.02.2022, 2021/34 E., 2022/21 K. (RG 15.04.2022-31810).

İkinci iptal kararı ise, Anayasa Mahkemesi'nin 21.06.2022 tarihli ve 2022/7 E. ve 2022/79 K. sayılı kararı² ile HMK m.377'nin (1) numaralı fıkrasının bentlerini bağlayan hükmünün "...her hâlde iade talebine konu olan hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıldır" bölümünün anılan fıkranın (e) bendi yönünden Anayasa m.40'a aykırı olduğu gerekçesi ile iptali kararındır. Kararın gerekçesinde, AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının iç hukukta gereği gibi yerine getirilmesi amacıyla öngörülen yargılamanın iadesi yoluna başvuru süresinin, bu yolu işlevsiz kılacak nitelikte olmaması gerektiği; itiraz konusu kuralda ise on yıllık azami sürenin iade talebine konu hükmün kesinleşmesi tarihinden başlayacağının öngörülmesi, AİHM'den önce Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunma şartı ve AİHM'in artan iş yükü gibi ilgililerin kendilerinden kaynaklanmayan sebeplerle bu sürenin aşılması durumunda bu yolun işlevsiz hâle gelmesine neden olabilecek nitelikte olduğu; bu sebeple kuralla öngörülen azami sürenin yargılamanın iadesi yoluna başvurmayı işlevsiz hâle getirebileceği belirtilmiştir.

İsviçre medeni usul hukukunda yapıp da bir önceki basının yayımlanmak üzere yayınevine teslim edildiği 7 Haziran 2020 tarihinden bugüne kadar geçen süre içinde yürürlüğe girmiş olan değişiklikler, ticaret siciline ilişkin hükümlerde kapsamlı değişiklik yapan Kanunla §40, §107 ve §250'de³; İsv. Milletlerarası Özel Hukuk Kanununda değişiklik yapan Kanunla tahkim sözleşmesi ve tahkim şartı ve hakem mahkemelerinde hızlandırılmış özel yargılama usulleri hakkında olmak üzere §251a, §353/2, §356/3, §358/2, §363/1, §367/2, §369/2,3, §370/2, §373/6, §388/3, §395/2, §396'da⁴; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurunun dostane çözüm ile sonuçlanması halinin de yargılamanın yenilenmesi sebebi teşkil edeceğine ilişkin olmak üzere §328/2-a ve §396'da⁵ yapılan değişikliklerdir⁶. 1 Ocak 2022 tarihi itibarı ile yürürlüğe girmesi öngörülen konsolide edilmiş metin de AS 2010/1739'da yayımlanmıştır.

² RG 21.06.2022-31873.

³ AS 2020 957.

⁴ AS 2020 4179.

⁵ AS 2022 289.

⁶ İsv. MUK §114, §115, §198, § 243 ve §343'te yapılan değişikliklere ise (AS 2019, s. 2274-2275) bir önceki basının önsözünde değinildiği için burada ayrıca yer verilmemiştir.

İsviçre'deki durumdan farklı olarak Alman MUK'ta her yıl çok sayıda hüküm değişikliği olmakta ise de bu değişikliklerin bir kısmı elektronik usullerin kullanılmasında olduğu gibi teknik gelişmelerin icabı olarak kanun maddelerinin değiştirilmesi; bir kısmı da AB hukukuna uyum bağlamında yapılan değişiklikler olup yargılama usulüne ilişkin temel konularda kanun değişiklikleri istisnai hallerde görülmektedir. Yapılan kanun değişikliklerinin bir kısmının Türk hukukunda kullanılan tabirle "Torba Kanun"larla yapılması da göze çarpan başka bir özelliktir.

Alman MUK'ta yapılmış olup da bir önceki basının yayımlanmak üzere yayınevine teslim edildiği 7 Haziran 2020 tarihinden bugüne kadar geçen süre içinde yürürlüğe girmiş olan değişikliklerin ağırlıklı bölümünü milletlerarası usul hukuku alanında Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlamak için yapılan değişiklikler teşkil etmektedir. Değişikliğe tabi tutulan kanun hükümleri ise avukatlar arasında teati edilecek belgelerin elektronik ortamda tebliği usulü ile ilgili § 130a⁷; milletlerarası tebligat, yabancı ülkede delillerin toplanması, vesayet hukukunda adli yardım, elektronik tebligata ve sair konulara ilişkin olarak değişikliğe uğrayan §183, §363, §829, §845, §1067, §1068, §1069, §1070, §1071, §1072, §1073, §1074, §1075, §1089⁸; Noterlik Meslek Hukukunun Modernleştirilmesi Konusunda ve Sair Hükümlerde Değişiklik Yapan Kanunda yapılan düzeltme uyarınca değişikliğe uğrayan § 797⁹; Mahkemeler Arasındaki Elektronik Haberleşme Hakkında ve Sair Hükümlerde Değişiklik Yapan Kanunla değişikliğe uğrayan §91, § 130a, § 168, § 173, § 174, § 175, § 176, § 183, § 186, § 192, § 193, § 195, § 278, § 317, § 699, § 702, § 724, § 753, § 829, § 840 ve Kanuna eklenen §173¹⁰ ve § 193a¹¹; İcra Müdürlerinin Mesleklerini İcrası Sırasında Şiddete Maruz Kalmalarının Önlenmesi ve Cebri İcra Hukukuna İlişkin Sair Hükümler ile Enfeksiyondan Korunma Kanununda Değişiklikler Yapan Kanunla değişikliğe tabi tutulan §755, §802c, §802d, §802l, §811, §811a, §811c, §811d, §812, §813, §850a, §850b, § 850l,

⁷ 7 Temmuz 2021, BGBl. I S. 2363.

⁸ 24 Haziran 2022, BGBl. I S. 959.

⁹ 30 Mart 2022, BGBl. I S. 666.

¹⁰ Muhtevası §174 altına alınmış olan §173 numaralı madde altına elektronik belgelerin tebliği hakkında yeniden hüküm eklenmiş, bu suretle kanun maddeleri arasında boş bir madde numarası bulunması engellenmiştir.

¹¹ 5 Ekim 2021, BGBl. I S. 4607.

§851c, § 929 ve Kanuna eklenen §757a¹²; Adli Hizmetlerde Elektronik Dosyaların Oluşturulması ve Elektronik İletişimin Geliştirilmesi Hakkında Kanunla değişikliğe uğrayan §753¹³; Mahkemeler Arasında Elektronik İletişimin Geliştirilmesi Hakkında Kanunla yeni bir hüküm olarak ihdas edilen §130d¹⁴; haczi kabil olmayan hesaplarda değişiklik yapan kanunla değişikliğe uğrayan §788, §811, §835, §840, §850k, §850l, §882a, §§889-915h, §900, §901, §902, §903, §904, §905, §906, §909, §910, §954, eski § 908 ile birleştirilen § 907, “kredi kurumlarının görevleri” başlığı ile Kanuna eklenen §908¹⁵; aile hukukuna ilişkin davalarda milletlerarası yetki, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi, velayet ve milletlerarası çocuk kaçırma konularını düzenleyen AB Yönergesinin (2019/1111) Alman hukukuna aktarılmasına ilişkin Kanunla değişikliğe tabi tutulan §1080 ve §1111¹⁶; Noterlik Meslek Hukukunun Modernleştirilmesi Konusunda ve Sair Hükümlerde Değişikler Yapan Kanun ile adli ve gayriadli belgelerin tebligat dışındaki bildirimi ile ilgili olmak üzere değişikliğe uğrayan §797¹⁷; Ceza Muhakemesi Kanununda ve Sair Hükümlerde Değişiklikler Yapan Kanun ile değişik § 299¹⁸; haczi kabil olmayan hesaplar ile ilgili değişiklikler getiren Kanunla değişikliğe tabi tutulan §850c ve §850f¹⁹; alacakların tahsili hukukunda tüketicinin korunmasının geliştirilmesi yönünde yapılan Kanunla değişik §79 ve Kanuna eklenen §753²⁰; yeniden yapılandırma ve iflas kanununun geliştirilmesi hakkında ve sair hükümlerde değişiklikler yapan Kanun ile eklenen §19b²¹; Yargılama Masrafları Kanununda Değişiklik Yapan Kanun ile değişikliğe uğrayan §115²² şeklinde sıralanabilir.

Bu kitap hazırlanırken daha önceki basılarda olduğu gibi parasal sınırların güncellenmesinde Doç. Dr. Nedim Meriç’in MİHDER 2021/3, Cilt

¹² 7 Mayıs 2021, BGBl. I S. 850.

¹³ 5 Temmuz 2017, BGBl. I S. 2208.

¹⁴ 10 Ekim 2013, BGBl. I S. 3786.

¹⁵ 22 Kasım 2020, BGBl. I S. 2466; 850c’ye ilişkin ek Kanundan çıkarılmıştır.

¹⁶ 10 Ağustos 2021, BGBl. I S. 3424.

¹⁷ 25 Haziran 2021, BGBl. I S. 2154.

¹⁸ 25 Haziran 2021, 1BGBl. I S. 2099.

¹⁹ 22 Kasım 2020, BGBl. I S. 2466.

²⁰ 22 Aralık 2020, BGBl. I S. 3320.

²¹ 22 Aralık 2020, BGBl. I S. 3256.

²² 21 Aralık 2020, BGBl. I S. 3229.

17, Sayı 50’de yayımlanan “HUMK, HMK ve İİK’da Yer Alan 2022 Yılı İçin Geçerli Parasal Sınırlar” isimli çalışmasına başvurulmuştur.

Bundan evvelki altı basının hazırlanmasında olduğu gibi bu basıda da emekleri bulunan İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi Dilek Aydemir’e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Oğuzhan Oruç şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Filiz Kitabevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Zeynep Oruç Tatlı’ya teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Sütlüce 30 Ağustos 2022

Onüçüncü Basının Önsözü

Bu kitabın 2018 yılının Eylül ayında yayımlanan on ikinci basısından sonra 28.07.2020 tarih ve 31199 sayılı RG’de yayımlanan 7251 sayılı ve 22.07.2020 tarihli Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda ve diğer bazı kanunlarda çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu Kanun ile HMK önemli bir revizyona tabi tutulmuş, HMK m. 20, 28, 36, 38, 42, 94, 107, 116, 120,123, 125, 127, 139, 140, 141, 147, 149, 177, 183/A, 186, 206, 215, 222, 281, 290, 305, 305/A, 306, 310, 314, 317, 323, 331, 341, 353, 356, 358, 359, 362, 391, 393, 394, 398, 402, 436, 440 ve geçici m. 3’te değişiklik yapılmıştır. 7251 sayılı Kanun m. 63’e göre bu değişiklikler ilgili Kanun’un Resmî Gazete’de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

HMK’da yapılan değişiklikler özetle hâkimin reddine, sürelere ve sürelerin başlamasına, belirsiz alacak davasına, gider ve delil avansına, ön inceleme, ısla-ha, iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesine, duruşmaların icrasına ve toplu mahkemelerde tahkikatın yapılmasına, delillerin toplanmasına ve değerlendirilmesine, feragat, kabul ve sulhe, istinaf ve temyiz edilebilecek kararlara, ihtiyati tedbire, delil tespitine ve tahkime ilişkindir.

Değişiklik yapılan maddeler yanında HMK’ya toplu mahkemelerde tahkikata ilişkin 183/A maddesi eklenmiştir. Ayrıca HMK’ya eklenen 305/A maddesi ile hükmün tamamlanması kurumu düzenlenmiştir.

Yapılan değişikliklerin başlıcaları ise aşağıdaki gibidir:

HMK m.177’de yapılan değişiklik ile Yargıtay’ın bozma ve BAM’ın kaldırma kararından sonra ilk derece mahkemesinin tahkikata ilişkin işlem yapması kaydıyla islah yoluna başvurulabileceği hüküm altına alınmıştır.¹

Bölge adliye mahkemeleri faaliyete başladığından bu yana sık başvurulanan bir istinaf sebebi olan ve çeşitli yorum ve tartışmaları beraberinde getiren HMK m. 353/1-a-6’da değişiklik yapılmış “Mahkemece, tarafların davanın esasıyla ilgili olarak gösterdikleri delillerin hiçbiri toplanmadan veya gösterilen deliller hiç değerlendirilmeden karar verilmiş olması” yerine “Mahkemece, uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek ölçüde önemli delillerin toplanmamış veya değerlendirilmemiş olması ya da talebin önemli bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması” düzenlemesi getirilmiş; aynı Kanunla HMK m. 362’de yapılan değişiklikle – uygulamanın aksine- HMK m.353/1-a’ya dayanılarak verilen bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı da temyiz kanun yolunun kapalı olduğu hüküm altına alınmıştır.

Bir diğer önemli değişiklik ise doktrindeki eleştiriler ve son zamanlarda bu yönde verilen Bölge Adliye Mahkemeleri kararları doğrultusunda, aleyhine tedbir talep edilenin dinlendiği duruşmada verilen ihtiyati tedbir kararına karşı aleyhine tedbir kararı verilen tarafın da istinaf kanun yoluna başvuru yolunun HMK m. 391’de yapılan değişiklik ile açılmış olmasıdır. Aynı yönde bir değişiklik ihtiyati hacizler bakımından İİK m. 258’de de yapılmıştır.

Yine Anayasa Mahkemesi’nin HMK m. 20 ve m. 398’e ilişkin iptal kararları doğrultusunda ortaya çıkan kanun boşluğu doldurulmuştur. HMK m. 20’nin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten...” ibaresi Anayasa Mahkemesi’nin 10/2/2016 tarihli ve E. 2015/96, K. 2016/9 sayılı Kararı ile iptal edilmiş, kararın Resmî Gazete’de yayımlandığı 23/2/2016 tarihinden başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmiştir. HMK m. 20’de değişiklik yapılmış ve görevsizlik ve yetkisizlik kararı verildiği anda kesin ise tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli ya da yetkili mahkemeye gönderilmesini talep edileceği hüküm altına alınmıştır. HMK m. 398/1’in ilk cümlesi olan “İhtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimse, bir aydan altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır.” Anayasa Mahkemesinin 11/7/2018 tarihli ve E.2018/1 K.2018/83 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. İptal kararına göre söz konusu iptal kararı Resmî Gazete’de yayımlanmasından (20.02.2019) başlaya-

¹ Karşılaştır 04.02.1948 tarih ve 1944/10 E., 1948/3 K. sayılı İBK ve 06.05.2016 tarih ve 2015/1 E., 2016/1 K. sayılı İBK.

rak dokuz ay sonra yürürlüğe girmiştir. Bu iptal kararı ile ortaya çıkan kanun boşluğu doldurulmuş; HMK m.398'de tedbire muhalefetin cezası ve buna ilişkin yargılama usulü ayrıntılı bir biçimde düzenlemiştir.

HMK'da yapılan bu kapsamlı değişiklikler yanında medeni usul hukukunu ilgilendiren başka bazı değişiklikler yapılmıştır. 7251 sayılı Kanun ile 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m.5'te değişiklik yapılmış ve ticaret mahkemelerinin toplu mahkeme olarak incelediği uyuşmazlıklara ilişkin parasal sınır beş yüz bin TL'ye; aynı Kanun ile TTK m. 4'te yapılan değişiklik sonucu basit yargılama usulüne tabi olan ticari davalara ilişkin parasal sınır beş yüz bin TL'ye çıkarılmıştır.

Son olarak Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a 73/A maddesi eklenerek belli istisnalar dışında tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı olarak öngörülmüştür.

Bundan başka icra ve iflâs hukukunda önemli değişiklikler getiren 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun² ile Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve Birlikli Karar Kanunu'nda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na 18/A maddesi eklenmiş ve bu madde ile dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin genel düzenlemeler yapılmış; Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m. 3'te değişiklik yapılarak dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin 18/A maddesi saklı tutulmuştur. Değişiklikler ve gerekçeleri ilgili kısımlara işlenmiştir. Belirtmek gerekir ki dava şartı olarak arabuluculuk ilk olarak 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu³ m. 3 ile belli iş uyuşmazlıkları bakımından ilgili kanunda düzenlenmiş ve Türk hukukuna girmiştir. Bunun yanında 7155 sayılı Kanun m.20 ile TTK'ya 5/A hükmü eklenmiş ve belli ticari uyuşmazlıklar bakımından da dava şartı olarak arabuluculuk öngörülmüştür.⁴ Ayrıca Birlikli Karar Kanunu m. 7 ve m. 11'de değişiklikler yapılmış; birlikli karara başvurunun nasıl yapılacağına ilişkin düzenlemeler getirilmiş ve başvuru şekline ilişkin usul ve esasların Bakanlıkça belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Değişiklikler ve gerekçeleri kanun kitabının ilgili yerlerine işlenmiştir.

Eylül 2018'de yayımlanan son basıdan sonra İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda 1 Temmuz 2020 yılında yürürlüğe girecek bir dizi değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklikler kişilik hakları ihlale uğrayan kişilerin ve bilhassa şiddet mağdurları-

² 19.12.2018 tarih ve 30630 sayılı RG.

³ 25.10.2017 tarih ve 30221 sayılı RG.

⁴ Bkz. HMK m.114/f.2'ye ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.18/A/f.1'e bağlı dipnotları.

nın hak arama hürriyetini daha etkili korumaya yönelik olup kişilik haklarının korunması için dava açan davacılara yargılama masrafları bakımından kolaylıklar getirmekte ve mahkemeye mağdurun talebi üzerine davalının elektronik olarak izlenmesine karar vermek konusunda takdir yetkisi tanımaktadır.⁵

Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikler ise çeşitli konuları ilgilendirmekte olup, topluluk davası mahiyetinde açılan tespit davaları, eşcinsel evliliklerde boşanma davalarında uygulanacak usul, AB içinde milletlerarası evlat edinme işleri, gemi çatmalarından doğan tazminat davaları, ücret alacaklarının haczi, yeni kimlik kartlarının kullanılması, dava sürecinde kişisel verilerin korunması, dava dosyalarının elektronik ortamda tutulması ve dava ile ilgili haberleşmenin elektronik ortamda yapılması, kanun yollarında parasal sınırlar, özel yetkili mahkemeler konularını kapsamaktadır.⁶

Bu kitap hazırlanırken daha önceki basılarda olduğu gibi parasal sınırların güncellenmesinde Doç. Dr. Nedim Meriç'in MİHDER 2019/3, Cilt 15, Sayı 44'te yayımlanan "HUMK, HMK ve İİK'da Yer Alan 2020 Yılı İçin Geçerli Parasal Sınırlar" isimli çalışmasına başvurulmuştur.

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi Dilek Aydemir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Nimet Yıldız'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Sütlüce 7 Haziran 2020

⁵ İsv. MUK m. 114, m. 115, m. 198, m. 243 ve m. 343'te yapılan değişiklikler: AS 2019, s. 2274-2275.

⁶ Alman MUK §§29c, 32c (yeni hüküm), 148, 606-608, 607, 608, 609, 610-687, 611-615 (12 Temmuz 2018 tarihli kanun: BGBl I, s. 1151); §§ 383, 739 (18 Aralık 2018 tarihli kanun: BGBl I s. 2639); §§118-120 (yeni hüküm) (31 Ocak 2019 tarihli kanun: BGBl I s. 54); §§ 305a, 786a (5 Temmuz 2016 tarihli kanun: BGBl I s. 1578); §§ 850c, 850f (4 Nisan 2019 tarihli kanun: BGBl I s. 443); § 130c, § 702, § 814 (21. Temmuz 2019 tarihli Kanun: BGBl. I s. 846); § 755, § 802d, § 802k, § 802l, § 850k, § 882f, § 882g, § 882h, § 882i (yeni hüküm), § 947 (20 Kasım 2019 tarihli kanun: BGBl. I s. 1724); § 692, § 702 (5. Temmuz 2017 tarihli kanun: BGBl. I s. 2208); § 44, § 67, § 127, § 128, § 130a, § 139, § 144, § 169, § 174, § 278, § 320, § 321, § 348, § 544, § 549, § 550, § 551, § 695, § 697, § 718 (12. Aralık 2019 tarihli kanun: BGBl. I s. 2633).

Onikinci Basının Önsözü

Bu kitabın geçen yılın Eylül ayında yayımlanan onbirinci basısından beri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir dizi kanun hükmünü etkileyen birkaç önemli değişiklik yapıldı. Bunlardan ilki 7101 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yapılan değişikliklerdir.¹ 7101 sayılı Kanun ile HMK m.274, m.410, m.416, m.418, m.439'da bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler basit yargılama usulünde bilirkişinin görev süresine, tahkim yargılamasında görevli mahkemeye ilişkin olup gerekçeleriyle birlikte ilgili maddelere işlenmiştir.

İkinci olarak 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun² ile yapılan değişiklik ile “karar aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek tarafı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi” HMK m.375/1(i)'ye yargılamanın iadesi sebebi olarak eklenmiştir.

Üçüncü olarak 700 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname³ ile HMK m.242/1'de değişiklik yapılmış; bu fıkra da yer alan “Bakanlar Kurulu üyeleri” ibaresi “üyeleri, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar” şeklinde değiştirilmiştir.

Son olarak 7078 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun⁴ ile daha önce 694 sayılı KHK ile HMK m.268'de yapılan değişiklik aynen kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır.

Ayrıca Bilirkişilik Kanunu'nda da çeşitli değişiklikler olmuştur. 700 sayılı KHK ile yapılan değişiklikler ile Bilirkişilik K. m.1/2'de ve m.12/5'te yer alan “adli, idari ve askeri” ibareleri “adli ve idari” şeklinde değiştirilmiştir. Bilirkişilik K. m.6/2(j)'de 694 sayılı KHK ile yapılan değişiklik, 7078 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Bilirkişilik K. m.10/1(b)'de 691 sayılı KHK ile yapılan değişiklik, 7069 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun⁵ ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Son olarak Bilirkişilik K. m.12/6'da 694 sayılı KHK ile yapılan değişiklik, 7078 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

¹ Resmî Gazete 15.03.2018, sayı 30361.

² Resmî Gazete 31.07.2018, sayı 30495.

³ Resmî Gazete 07.07.2018, sayı 30471 (2. Mükerrer).

⁴ Resmî Gazete 08.03.2018, sayı 30354 (mükerrer).

⁵ Resmî Gazete 08.03.2018, sayı 30354 (mükerrer).

Öte yandan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.20/2(d)'de 691 sayılı KHK ile yapılan değişiklik 7069 sayılı Kanun ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Aynı dönemde, 2016/6 E. 2017/5 K. sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme büyük Genel Kurul Kararı⁶ ile “işçilik alacaklarının çok değişik tür ve nitelikte uyuşmazlık olarak mahkemeler önüne gelebileceği, aynı ve tür ve nitelikteki alacaklarında dahi her defasında alacağın belirli veya belirsiz olmasından söz edilmesinin mümkün olmayacağı, her bir somut olayın özelliğine göre mahkemelerin alacağın belirli mi yoksa belirsiz alacak mı olduğunu tespit etmeleri gerektiği, alacağın türü itibarıyla bir alacağın belirli veya belirsiz alacak olduğundan söz edilemeyeceği, bu hususta yapılacak içtihadı birleştirmenin, içtihadı birleştirme kararlarının, soyut, genel ve her defasında geçerli normatif yapısıyla bağdaşmayacağı” gerekçesi ile içtihadı birleştirmeye gerek bulunmadığı yönünde karar verilmiştir.

Eylül 2017’de yayımlanan son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda değişiklik yapılmamıştır. Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu’nda yürürlüğe giren değişiklikler ise topluluk davaları, dava dosyalarının elektronik ortamda tutulması ve AB tüzük ve yönergelerine uyum alanında yoğunlaşmakta olup, şu kanun maddelerine ilişkindir: (1) 1 Kasım 2018 tarihinde yürürlüğe girecek yeni kanun hükümlerine göre tüketici örgütlerinin tespit davası şeklinde topluluk davası açabilmelerinin şartlarından birini teşkil eden, belirli sayıda tüketicinin şikâyetlerinin Adalet Bakanlığı tarafından tutulan sicile tescili hakkındaki yeni § 609 (12.7.2018, BGBl. I S. 1151); (2) AB mevzuatının iç hukuka aktarılması amacıyla kanunun § 169 (12.05.2017, BGBl. I S. 1121), § 754a, § 829a, § 882c, § 882f, § 882g (21.11.2016, BGBl. I S. 2591) numaralı maddelerinde yapılan değişiklikler; (3) kanunun dava dosyalarının elektronik ortamda tutulması hakkındaki § 130b, § 169, § 298a, § 299, § 317, § 690, § 691, § 699, § 702, § 753 (5.7.2017 BGBl S. 2208) ve mahkemeler arasındaki işlemlerin elektronik ortamda yapılması hakkındaki § 130a, § 174, § 195, § 298, § 298a, § 416a, § 1088 numaralı maddelerde yapılan değişiklikler (10.10.2013 BGBl I S. 3786); (4) Asliye hukuk mahkemelerinin tek hâkimli olarak görebileceği davalar hakkındaki § 348 numaralı madde hakkındaki değişiklik (28.4.2017, BGBl I S. 969).

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Dr. Öğretim Üyesi Dilek Karademir Aydemir’e teşekkür ederim.

⁶ Resmî Gazete 29.06.2018, sayı 30463.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Duran Topal'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Umutepe, 14 Eylül 2018

Onbirinci Basının Önsözü

Bu kitabın bu yılın Şubat ayında yayımlanan onuncu basısından beri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir dizi kanun hükmünü etkileyen iki önemli değişiklik yapıldı. Bunlardan ilki 7035 sayılı Bölge Adliye ve Bölge İdare Mahkemelerinin İşleyişinde Ortaya Çıkan Sorunların Giderilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılan değişikliklerdir.¹ 7035 sayılı Kanun ile HMK m.302, m.352, m.353, m.359, m.361, m.362, m.363'te bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler istinaf ve temyiz usulünü ilgilendirmekte olup gerekçeleriyle birlikte ilgili maddelere işlenmiştir.

İkinci olarak 694 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK² ile yapılan değişiklik ile HMK m.268 hükmü değiştirilmiş ve bu maddede Bilirkişilik Kanunu'na yapılan atıflar 691 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK³ ile Bilirkişilik Kanunu m.10'da yapılan değişikliğe uyumlu hale getirilmiştir.

Ayrıca 691 sayılı KHK ile Arabuluculuk Kanunu m.20'ye bir (d) bendi eklenmiş ve mevcut (d) bendi (e) bendi şeklinde teselsül ettirilmiştir. Yine 691 sayılı KHK ile Bilirkişilik Kanunu m.10'a, (b) bendi eklenmiş ve diğer bentler buna göre teselsül ettirilmiş; 694 sayılı KHK ile de Bilirkişilik Kanunu m.10'a atfı yapan HMK m.268, Bilirkişilik Kanunu m.6 ve m.12'de yer alan bentler bu değişikliğe uygun olacak şekilde teselsül ettirilmiştir.

Aynı dönemde ıslaha ve yemin delilinin gösterilmesine ilişkin iki yeni içtihadı birleştirme kararı yayımlanmıştır. Islaha ilişkin içtihadı birleştirme kararında ilk derece mahkemesi kararının bozulmasından sonra tahkikat safhasına geçilse dahi bozmadan sonra ıslah yapılamayacağı hakkındaki 1948 tarihli içtihadı birleştirme kararı-

¹ Resmî Gazete 05.08.2017, sayı 30145(mükerrer).

² Resmî Gazete 25.08.2017, sayı 30165.

³ Resmî Gazete 22.06.2017, sayı 30145(2. Mükerrer).

nin değiştirilmesine gerek olmadığı sonucuna varılmıştır.⁴ Yemine ilişkin içtihadı birleştirme kararında ise HMK'nun yürürlüğe girmesinden sonra açılmış olan davalarda tarafların dava ve cevap dilekçeleri ile delil listelerinde “sair deliller, her türlü delil ve sair deliller” gibi ibarelerin bulunması halinde tarafların yemin deliline başvurmuş sayılamayacakları ve bu kapsamda hâkimin ispat yükü kendisine düşen tarafa “yemin teklifinde bulunma hakkı”nı hatırlatamayacağına karar verilmiştir.⁵

Şubat 2017’de yayımlanan son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda değişiklik yapılmamıştır. Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu’nda yapılan değişiklikler ise elektronik belgeler ve AB milletlerarası usul hukuku alanında yoğunlaşmakta olup, şu kanun maddelerine ilişkindir: (1) Elektronik ortamda yapılan tebligat hakkında § 130 ve § 169’da yapılan değişiklikler (12.05.2017, BGBl. I s. 1121);⁶ (2) milletlerarası usul hukuku alanındaki AB mevzuatının iç hukuka aktarılması amacıyla kanunun § 183, § 184, § 192, § 274, § 276, § 339, § 363, § 688, § 794, § 1100, § 1101, § 1104, § 1104a (yeni)§ 1067, § 1068, § 1069, § 1070, § 1090, § 1092a (yeni), § 1095 numaralı maddelerinde yapılan değişiklikler (11.06.2017, BGBl. I s. 1607); (3) maaş ve işçi ücretlerinin haczedilmezlik sınırıyla ilgili değişiklikler (28.03.2017, BGBl. I s. 750); (4) mahkemelerde dava dosyasının elektronik ortamda tutulması hakkındaki 298a maddesi değişikliği (05.06.2017, BGBl. I s. 2208); (5) elektronik imzalı belgeler ve elektronik ortamda tebligat hakkında kanunun § 130a, § 174, § 371a numaralı maddelerinde yapılan değişiklikler (18.06.2017, BGBl. I s. 2745).

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir’e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan’ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Duran Topal’a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Umuttepe, 10 Eylül 2017

⁴ Yargıtay İBGK Kararı, 06.05.2016, E.2015/1 K.2016/1, Resmî Gazete 23.03.2017, sayı 30016.

⁵ Yargıtay İBGK Kararı, 03.03.2017, E.2015/2 K.2017/1, Resmî Gazete 17.06.2017, sayı 30099.

⁶ Değişiklik 07.09.2005 tarih ve 2005/36/EC numaralı (mesleğe kabul şartlarının tanınması hakkındaki) AB Yönergesinin (OJ L 255, 30.09.2005, s. 22 – sonuncusu 1024/2012 sayılı AB Tüzüğüyle olmak üzere değişikliklere tabi tutulmuştur) iç hukuka aktarılması için yapılmıştır.

Onuncu Basının Önsözü

Bu kitabının geçtiğimiz yılın Temmuz ayında yayımlanan dokuzuncu basısından beri Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bir dizi kanun hükmünü etkileyen iki önemli değişik yapıldı. Bunlardan ilki 6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu ile yapılan değişikliklerdir (Resmî Gazete 24.11.2016, sayı 29898). Bu değişiklikler gerekçeleriyle birlikte ilgili maddelere işlenmiş; Bilirkişilik Kanunu'nun HMK hükümlerini değiştiren maddeleri dışındaki bölümü de yine gerekçeleri ile birlikte kitaba ilave edilmiştir.

İkinci olarak 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki bazı parasal sınırlar artırıldığı gibi, kanuna bu sınırların yeniden değerlendirilmesine göre artırılmasını öngören bir madde eklenmiş ve kanun yollarına ilişkin olmak üzere, direnme kararlarının temyizi usulünde değişiklikler yapılmıştır (Resmî Gazete 02.12.2016, sayı 29906). Bu değişiklikler de gerekçeleriyle birlikte metne işlenmiştir.

Son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda meydana gelen değişiklikler edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde uygulanan usul (BG v.19.06.2016, AS 2016, S. 2317), dava öncesi zorunlu arabuluculuk, hızlı yargılama usulünün uygulama alanı ve dava değiştirme (BG v. 25.09.2016, AS 2016 S. 3644) ve elektronik imza ve elektronik tebligat (BG v 18.03.2016, AS 2016 S. 4664) konularıyla ilgilidir. Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu'nda yapılan değişiklikler ise temel olarak 655/2014 sayılı AB Tüzüğü'nün (ABİ L 189 v. 27.06.2014, S. 59) iç hukuka aktarılması mahiyetinde olup, bilirkişilik ve banka hesaplarındaki alacakların yurtdışındaki alacaklılar tarafından ihtiyaten haczi (G v. 11.10.2016, BGBl I S. 2222) ve mal beyanı, haciz ve aciz vesikası sicili (G v. 26.11.2016, BGBl I S. 2591) konularını ilgilendirmektedir.

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir'e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Hülya Çam Beyaz'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Umutepe, 16.02.2017

Dokuzuncu Basının Önsözü

Bu kitabın 8. basısından beri HMK’nun 20. maddesinin 1. fıkrasında yer alan (kanun yoluna başvuru süresinin kesin olarak verilen kararlarda kararın verildiği tarihten itibaren başlayacağını öngören) “bu karar verildiği tarihte kesinse bu tarihten” ibaresi Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edildi.¹

Adalet Bakanlığı’nın 07.11.2015 tarihli ve 29525 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Bölge Adliye Mahkemelerinin ve Bölge İdare Mahkemelerinin Tüm Yurtta Göreve Başlayacakları Tarihe İlişkin Kararı ile bölge adliye mahkemelerinin 20.07.2016 tarihinde tüm yurtta göreve başlayacakları ilan edildi. Böylece bölge adliye mahkemelerinin göreve başlamalarının ve HMK’ndaki istinaf hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin önü açılmış oldu. Bu gelişmeyle bağlantılı olarak 01.07.2016 tarih ve 6723 sayılı Danıştay Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile de HMK’nun geçici 3. maddesinde bir değişiklik yapıldı ve bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce “verilen” bütün kararların HUMK’nun 2004 yılından önceki kanunyolu hükümlerine tabi olduğu kabul ve bu kararlara ilişkin dosyaların bölge adliye mahkemelerine gönderilemeyeceği tasrih edildi.²

Son basıdan bu yana İsviçre Medeni Usul Kanunu’nda yapılan değişiklikler ise tanıklıktan çekinme, zorunlu arabuluculuğun kapsamı, aile hukukuna ilişkin davalardaki yargılama usulü, çocuk hukuku ile ilgili milletlerarası antlaşmalara dayanan bazı dava ve taleplerin basitleştirilmiş usule tabi olmaktan çıkarılması, nafaka ve babalık davalarındaki ihtiyati tedbirler ve sermaye piyasası mevzuatı ile ilgili bazı davalarda yetkili mahkemelerin kanton kanunları tarafından belirlenmesi konularıyla ilgilidir (20 Mart 2015, AS 2015; 19 Haziran 2015, 5339). Aynı dönemde Alman Medeni Usul Kanunu’nda yapılan değişiklikler basitleştirilmiş alacak takip usulünün (Mahnverfahren) konut satışından doğan faiz alacaklarındaki uygulama alanı (Alm. MUK 114 – 127) ve nafaka davalarında yargılama masrafları (Alm. MUK 945a) konularını ilgilendirmektedir (11 Mart 2016, BGBl. I S. 396; 20 Kasım 2015, BGBl. I S. 2018).

Bu basının hazırlanmasında emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir’e teşekkür ederim.

¹ RG 23.02.2016, sayı 29633. Bölge Adliye Mahkemelerinin sayısının yediye düşürülmesi hakkındaki HSYK kararı için bkz. RG. 01.03.2016, sayı 29640.

² RG. 23.07.2016, sayı 29779, 2. mükerrer.

Değerli yayıncı Hakan Karaaslan'ın şahsında bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi çalışanlarına, özellikle dizgiyi özenle yapan Hülya Çam Beyaz'a teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Umutepe, 25.07.2016

Sekizinci Basımın Önsözü

Bu kitabın 7. basısından beri HMK'nun 109. maddesinin “talep konusunun miktarının taraflar arasında tartışmasız veya açıkça belirli olması halinde kısmi dava açılmayacağı” hakkındaki 2. fıkrası yürürlükten kaldırıldı ve hâkimlerin hukuki sorumluluğu ile ilgili davaların hangi mahkemede açılacağı hakkındaki 47. maddede bir değişiklik yapıldı.¹ Yine hâkimlerin hukuki sorumluluğu hakkında Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 93/A maddesinde yer alan (HMK m. 46 vd hükümleri ile kısmen örtüşen, mükerrer bir düzenleme içeren) hüküm yürürlükten kaldırıldı.² Medeni usul hukukunu ilgilendiren başka bir değişiklik olmak üzere, adli mahkemeler teşkilatı kanunumuzda asliye ticaret mahkemelerinin belirli davalara heyet halinde bakmasına ilişkin bir kanun değişikliği yapıldı.³ Bu basıda, bu değişiklikler ve gerekçelerine yer verilmiştir.

Ayrıca madde metinleri altında gösterilen karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir. Bu dönemde İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda bir değişiklik olmamıştır. Alman Medeni Usul Kanunu'nda ise değişiklikler olmuştur.⁴ Alman Medeni Usul Kanunu'ndaki değişiklikler çok sayıda kanun maddesini ilgilendirmekte olup; değişikliklerden başlıcaları Avrupa Birliği'nin medeni usul hukukuna ilişkin tüzüklerinin içeriğinin Alman Medeni Usul Kanunu metni içine alınması ile ilgilidir. Bu kapsamda Avrupa ihtilafsız alacaklar usulü, Avrupa ödeme emri usulü ve Avrupa küçük alacaklar usulünden ibaret olan üç basitleştirilmiş usulü düzenleyen ve AB içindeki mil-

¹ Yargıtay Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında (6644 sayılı) Kanun, RG 11.04.2015, sayı 29323.

² Terörle Mücadele Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair (6526 sayılı) Kanun, RG 06.03.2014, 28933 (mükerrer).

³ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 5 inci maddesini değiştiren 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG 28.06.2014, sayı 2904.

⁴ BGBI I 890 (Nr. 29).

letlerarası yetki kuralları ile tanıma ve tenfiz hükümlerini yeknesaklaştıran tüzüklerin içeriği Alman Medeni Usul Kanunu metnine aktarılmış olmaktadır.⁵

Kitabın bu basısından itibaren HMK hükümleri ile ilgili içtihadı birleştirme ve Anayasa Mahkemesi kararlarına da dipnotlarında atıf yapılacaktır. Anayasa'nın 152. maddesinin son fıkrasına göre “Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.” Bu hüküm dikkate alınarak, dipnotlarında anılan her bir Anayasa Mahkemesi kararının “işin esasına girerek” verilip verilmediği hakkında da bilgi verilecektir.

Bu çalışmada emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Dilek Karademir’e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi’ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 9 Haziran 2015

Yedinci Basının Önsözü

Bu kitabın 6. Basısından sonra HMK’nun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen adli tatilte ilgili 102. maddesi yeniden düzenlendi.¹ Bu basıda, bu değişiklik ve gerekçesine yer verilmiştir.

Yine geçen basıdan beri yayımlanan bilirkişi, hakem ve tanık ücretleri ile gider avansı tarifelerdeki değişiklikler metne eklenmiştir.

Nihayet, madde metinleri altında gösterilen karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir. Bu dönemde İsviçre ve Alman Medeni Usul Kanunlarında değişiklikler olmuştur. İsviçre Medeni Usul Kanunu’ndaki değişiklikler belgelerin ibrazı zorunluluğuna avukatlarla yapılan yazışmalar bakımından getirilen istisnanın kapsamını genişleten 160. madde ile tanık ifadelerinin tutanağa geçirilmesi ile ilgili usul hakkındaki 176. maddededir.² Alman Medeni Usul Kanunu ve Alman Aile Davaları ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Muhakeme Usulü Kanunu’ndaki değişiklikler ise çok

⁵ 895/2004, 1896/2006, 861/2007 ve 1215/2012 sayılı tüzükler.

¹ 27.06. 2013 tarih ve 6494 sayılı Yargı Hizmetleri ile İlgili Olarak Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmî Gazete 07.07.2013, sayı 28700.

² AS 2013, s. 848, s. 851-852.

sayıda kanun maddesini ilgilendirmekte olup; değişikliklerden başlıcaları dilekçelerin elektronik yoldan sunulması, elektronik tebligat, adli yardım (Alm. MUK 114 – 127), ihtiyati tedbirler (Alm. MUK 945a, 945b) ve temyiz talebinin geri alınması (Alm. MUK 565) konularında toplanmaktadır.³

Bu çalışmada emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Tülay Özer’e teşekkür ederim.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi’ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Kayışdağı, 8 Mart 2014

Altıncı Basının Önsözü

Bu kitabın 5. Basısından beri gerek HMK’da gerekse ilgili mevzuatta değişiklikler oldu. Bu değişiklikler şunlardır:

- Kanunun 3. maddesi Anayasa Mahkemesi’nin 2011/35 esas, 2012/23 karar sayılı ve 16.02.2012 tarihli kararı ile iptal edilmiştir.¹
- Kanunun 650 sayılı KHK ile değişik 102. maddesi Anayasa Mahkemesi’nin 2011/113 esas, 2012/108 karar sayılı ve 18.07.2012 tarihli kararı ile iptal edilmiştir.²
- Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısı Adalet Komisyonu’nda ve TBMM Genel Kurulunda yapılan bazı değişikliklerle yasalaşmıştır.³
- Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun’un 35. maddesiyle HMK’nun 137., 140. ve 320. maddelerinde değişiklikler yapılmıştır.
- 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (“Dördüncü Yargı Paketi”) ile HMK m. 334, fıkra 1 ve m. 337, fıkra 2 hükümlerinde değişiklikler yapılmış;

³ BGBl I 3533 (Nr. 55), 3642 (Nr. 58), 3786 (Nr. 62).

¹ Resmî Gazete 19.05.2012, sayı 28297.

² Resmî Gazete 01.01.2013, sayı 28515.

³ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, Resmî Gazete 22.06.2012, sayı 28331. Bkz. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/486), TBMM Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı 233.

337. maddenin 1. fıkrasına yeni cümleler ve 339. maddeye yeni bir (2.) fıkra ilave edilmiştir.⁴

- 6460 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile HMK'nun 373. maddesinin beşinci fıkrasından, HUMK'nun 439. maddesinin beşinci fıkrasından ve HUMK'nun 5236 sayılı "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"un 16. maddesi ile değiştirilmeden önceki [halen uygulanmakta olan] 429. maddesinin üçüncü fıkrasından sonra gelmek üzere bir fıkra eklenmiştir.⁵

Bu basıda, bu değişiklikler gerekçelerine de yer verilmiştir.

Yine geçen basıdan beri yayımlanan bilirkişi, hakem ve tanık ücretleri ile gider avansı tarifelerdeki değişiklikler metne eklenmiştir.

Nihayet, madde metinleri altında ve karşılaştırma cetvelinde gösterilen HUMK ve karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir.

Kitabın bu basısını da, bütün basılarını olduğu gibi, hukukçuluğunu ve eserlerini örnek aldığım, asistanı olmaktan onur duyduğum, zor günlerimde bana daima destek olan Değerli Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya'ya armağan ediyorum.

Bu çalışmada emeği bulunan kürsü arkadaşım Araş. Gör. Tülay Özer'e teşekkür borçluyum.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi'ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Kayıdağı, 30 Nisan 2013

⁴ 6459 sayılı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete 30.04.2013, sayı 28633. Bkz. İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/748), TBMM Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı 445.

⁵ 6460 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete 30.04.2013, sayı 28633. Bkz. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/750), TBMM Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı 444.

Beşinci Basının Önsözü

İlk basıları Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) tasarı halindeyken yapılmış olan “Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu”nun 4. Basısı, TBMM’de 6100 numarasını alan kanun Resmî Gazete’de yayımlandıktan sonra, fakat yürürlüğe girmeden önce yayımlanmıştı.

O tarihten beri, HMK’da, bazıları HMK’nın yürürlüğe girmesinden (1 Ekim 2011 gününden) önce yapılan değişiklikler oldu. Bu değişiklikler şunlardır:

- Bütün ilk derece hukuk mahkemelerini tek hâkimli hale getiren ve hâkimlerin sorumluluğunu düzenleyen hükümlerde değişiklik yapan 6110 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,¹
- Yargıtay’ın “değiştirerek ve düzelterek onama” yetkisini düzenleyen hükümlerde değişiklik yapan ve 1086 sayılı HUMK’un temyiz hükümlerinin HMK’nın yürürlüğe girmesinden sonra bir süre daha yürürlükte kalacağı hakkında bir geçici madde sevk eden 6217 sayılı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,²
- Adli tatil süresini değiştiren 650 sayılı Adalet Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname.³

Bu basıda, bu kanunlar ve KHK’nin gerekçelerine de yer verilmiştir.

Yine geçen basıdan beri yayımlanan, HMK hakkındaki (bilirkişi, hakem ve tani ücretleri ile gider avansı tarifelerini içeren) tebliğler ve noterlerin bazı çekismesiz yargı işlerini yapmaları hakkındaki yönetmeliğin ilgili maddeleri de metne eklenmiştir.

Nihayet, madde metinleri altında ve karşılaştırma cetvelinde gösterilen HUMK ve karşılaştırmalı hukuk atıfları gözden geçirilmiştir. Bu gözden geçirme yapılırken, kanun değişiklikleri dikkate alındığı gibi, Alman Çekişmesiz Yargı Kanunu’nun (“Aile Hukuku İşleri ve Çekişmesiz Yargı İşlerinde Uygulanan Usul Hakkında Kanun”) ilgili hükümlerine yapılan atıflar da eklenmiştir.

Bu çalışmada emeği bulunan, özellikle Alman mevzuatına yapılan atıfları güncelleştiren, kürsü arkadaşım Yard. Doç. Dr. Efe Direnisa’ya teşekkür borçluyum.

¹ Resmî Gazete 14 Şubat 2011, sayı 27846.

² Resmî Gazete 14 Nisan 2011, sayı 27905.

³ Resmî Gazete 26.08.2011, sayı 28037.

Değerli yayıncı Sayın Hakan Karaaslan başta olmak üzere, bu basıyı özenle gerçekleştiren Adalet Yayınevi'ne teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 13 Aralık 2011

Dördüncü Basının Önsözü

Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı, Adalet Bakanlığı tarafından ilk olarak 2006 yılının Mayıs ayında yayımlandı. Bu tarihten beri, yasalasacağına kesin gözüyle baktığım Tasarı metnini, lisans düzeyindeki öğrencilerime, yürürlükte olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'muzla karşılaştırmalı olarak okuttum. Öğrencilerimin ihtiyacı için de Tasarı ve HUMK metinlerini karşılaştırmalı olarak içeren bir kitap hazırladım.

Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı isimli bu küçük kitaba, Tasarı'nın önemli karşılaştırmalı hukuk kaynaklarından ikisini teşkil eden Alman Medeni Usul Kanunu ve (ilk iki basının yapıldığı tarihlerde kendisi de tasarı halinde bulunan) İsviçre Medeni Usul Kanunu atıflarını da yerleştirdim. HUMK maddeleri ile Tasarı maddelerini karşılaştıran bir cetvel ve kavram indeksi hazırladım.

Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın yeni baskılarını yaparken, İsviçre Medeni Usul Kanunu, tasarıya yapılan bazı ufak değişikliklerle yasalaslaştı. Haziran 2010'da yapılan üçüncü basıya İsviçre metnindeki bu değişiklikleri, Alman Medeni Usul Kanunu'nda gerçekleşen birkaç değişikliği ve o sırada tamamlanmış olan Adalet Komisyonu çalışmalarının değişiklik gerekçelerini de ekledim. Ayrıca, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nı da, yine karşılaştırmalı hukuk kaynaklarına atıf yaparak, kitabın sonuna ilave ettim.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2011 yılının ikinci haftasında, iktidar ve muhalefet partileri arasındaki uzlaşmanın¹ hızlandığı Meclis çalışmaları sonunda hukukçu kamuoyunun beklediğinden daha erken bir tarihte, 12 Ocak 2011 çarşamba günü, TBMM 23. dönem 5. yasama yılı 50. birleşiminde görüşülerek yasalaslaştı. Yasalaşan metin, 24 Ocak 2011 tarihinde Cumhurbaşkanlığı'na gönderildi ve Cumhurbaşkanlığı'nca 03 Şubat 2011 tarihinde onaylandı. Daha sonra 04 Şubat 2011 tarihli ve 27836 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandı.

¹ Bkz. Milliyet Gazetesi'nin 1 Aralık 2010 tarihli sayısında yer alan "İktidar ve Muhalefet Beş Yasada Uzlaştı" başlıklı haber.

Değerli Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya'ya armağan ettiğim kitabın devamlılığını sağlamak ve yeni basılarını da aksatmadan, elimden gelen özenle hazırlamak sorumluluğu altındaydım.

Elinizdeki dördüncü bası, Kanun metni Resmî Gazete'de yayımlanmadan önce, internet ortamında ulaştığım TBMM Tutanaklarından yararlanarak hazırlanmış; bu hazırlanan metin ilk olarak Kanun'un Resmî Gazete'de yayımlanmasından önce TBMM internet sayfasına konan metinle mukayese edilmiş, daha sonra ise Resmî Gazete metniyle de karşılaştırılmıştır. Kitaptaki atıflar, karşılaştırma cetveli ve kavram indeksi güncelleştirilmiştir.

TBMM Genel Kurulu'nda HMK Tasarısı'nın görüşülmesi sırasında verilen değişiklik önermeleri ile Tasarı'nın 2. (HMK m. 2), 3. (HMK m. 3), 206. (HMK m. 200), 207. (HMK m. 201), 347. (HMK m. 341), 368. (HMK m. 362), 405. (HMK m. 399), 453. (HMK m. 447) ve 457. (HMK m. 451) maddeleri değişikliğe uğramıştır. Tasarı'nın Genel Kurul'da görüşülmesi esnasında Tasarı'nın 52. (HMK m. 46), 291. (HMK m. 285) ve 292. (HMK m. 286) maddeleri ile ilgili olarak verilen değişiklik önermeleri ise Genel Kurul tarafından reddedilmiş ve bu maddeler herhangi bir değişikliğe uğramamıştır.

TBMM Genel Kurulu, HMK Tasarısı'nın 5 ilâ 10'uncu maddelerini metinden çıkartmıştır. Gerek bozulan teselsülün düzeltilmesi, gerekse atıf maddeleri bakımından gerekli uyumun sağlanması hususu, Tasarı'nın Meclis tarafından kabul edilmesinden sonra Genel Kurul'un oyuna sunulmuş ve kabul edilmiştir. Böylece maddeler arası bozulan teselsül daha sonra redaksiyon aşamasında, kabul edilen metnin Resmî Gazete'de yayımlanmasından evvel düzeltilmiştir. Ayrıca Tasarı'nın atıf maddeleri olan 49 (HMK m. 43), 50 (HMK m. 44), 51 (HMK m. 45), 70 (HMK m. 64), 135 (HMK m. 129), 136 (HMK m. 130), 159 (HMK m. 153), 181 (HMK m. 175), 256 (HMK m. 250), 257 (HMK m. 251), 268 (HMK m. 262), 276 (HMK m. 270), 312 (HMK m. 306), 348 (HMK m. 342), 349 (HMK m. 343), 350 (HMK m. 344), 352 (HMK m. 346), 357 (HMK m. 351), 362 (HMK m. 356), 363 (HMK m. 357), 368 (HMK m. 362), 372 (HMK m. 366), 374 (HMK m. 368), 375 (HMK m. 369), 378 (HMK m. 372), 379 (HMK m. 373), 383 (HMK m. 377), 386 (HMK m. 380), 401 (HMK m. 395), 402 (HMK m. 396), 441. (HMK m. 335) ve 449 (HMK m. 443) hükümlerinde yer alan başka maddelere yapılan yollamalar, TBMM Genel Kurulu'na yapılan değişiklikler doğrultusunda yine Kanun'un yayımlanmasından evvel Meclis Başkanlığı'na yapılan redaksiyon çalışması ile düzeltilmiştir.

Ancak, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilen metin üzerindeki değişiklikler doğrultusundaki düzeltme çalışması sadece bozulan teselsülün tekrar sağlanması ve atıf maddelerinin numaralarının yenilenmesi hususları ile sınırlı kalmamış, me-

tin Resmî Gazete’de yayımlanmadan evvel dil bakımından da etraflı bir redaksiyona uğramıştır. Her ne kadar dil bakımından yapılacak olan bir redaksiyon çalışması, TBMM Genel Kurulu görüşmeleri sırasında Genel Kurul’un oyuna sunulmuş olmasa da, bu redaksiyon metnin kabulünden sonra yayımlanmasına kadar geçen sürede Meclis Başkanlığı’nca yapılmıştır. Dil bakımından yapılan böyle bir çalışmanın da aslında yasama faaliyetine dahil olması gerekliliği ve TBMM Genel Kurulu’nun bu doğrultuda bir yasama işleminin bulunması zorunluluğu gözetilmemiştir.²

Kabul edilen Kanun metni 21 Ocak 2011 tarihinde, henüz Resmî Gazete’de yayımlanmadan önce, TBMM internet sayfasına konulmuş ve erişime açılmıştır. TBMM’nin internet sayfasına konulan metin ile daha sonra Resmî Gazete’de yayımlanan metin büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak yine de internet sayfasında yayımlanan metin, Resmî Gazete’de yayımlanan metne nazaran az sayıda da olsa, bazı farklılıklar içermektedir. Bu husus aslında metin üzerinde farklı tarihlerde oynama yapıldığını, toplam iki kez redaksiyon çalışması gerçekleştirildiğini göstermektedir. Metnin kabul edildiği tarih olan 12 Ocak 2011 tarihinden itibaren metnin 21 Ocak 2011 tarihinde TBMM internet sayfasında yayımlanmasına kadar geçen dokuz günlük sürede ilk redaksiyon çalışması yapılmış; buna mukabil 21 Ocak tarihinden itibaren metnin Cumhurbaşkanlığı’na gönderildiği tarih olan 24 Ocak 2011 tarihine kadar geçen üç günlük sürede de ikinci bir redaksiyon ve gözden geçirme çalışmasının gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Her durumda metnin Cumhurbaşkanlığı’na gönderildiği tarih olan 24 Ocak 2011’den itibaren metnin Resmî Gazete’de yayımlandığı tarih olan 04 Şubat 2011’e kadar geçen onbir günlük sürede artık herhangi bir değişiklik yapılmadığının kabulü gerekir. Zira Cumhurbaşkanlığı’nca metin sadece onaylanma sırası beklemiş ve 03 Şubat 2011 tarihinde onaylanmıştır.

² Bu kapsamda bir redaksiyon çalışmasının, bir yasama işi olduğu ve herhangi bir kanunun Meclis Genel Kurulu’nca kabul edilmesinden önce yapılması gerektiği; aksi takdirde (ilgili kanunun kabulünden sonra) yapılacak dil ile ilgili bir çalışmanın da Genel Kurul’un kabülüne bağlı olan bir yasama işlemi olduğu, 1973 tarihli TBMM İç Tüzüğü’nün 85. maddesinden de açıkça anlaşılmaktadır. Bu madde, kanun metni üzerinde yapılacak olan redaksiyon çalışmasının Meclis Başkanlığı tarafından belirlenen Tetkik Kurulu’nca yapılacağını öngörmektedir: “(1) Meclis Başkanlığı kanun tasarı ve tekliflerini Anayasa dili, kanun yazılış tekniği bakımından incelemekle görevli yeteri kadar uzmandan kurulu bir heyet teşkil eder. Bu heyet komisyonlara danışmanlık yapar. (2) Kanun tasarı veya teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisince kabulünü gerektirecek oylamanın yapılmasından önce, metinde yazılış veya sıra bakımından bozukluk olduğu veya maddî hatalar bulunduğu ileri sürülürse ve esas komisyon veya Hükümet bu görüşe katılırsa, metin, esas komisyona geri verilir. Bu şekilde düzeltilen maddeler de yeniden oylanır.”

Dil ile ilgili olan redaksiyon çalışması içerik bakımından üç aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir: İlk olarak Tasarı'da birçok sözcükte kullanılan düzeltme işareti ya kaldırılmış ya da bu işareti içermeyen birçok sözcüğe bu işaret ilk kez eklenmiştir. İkinci olarak birtakım sözcüklerin yazım şekli değiştirilmiştir. Son olarak noktalama işaretleri ile ilgili kapsamlı bir redaksiyon yapılmış; bu çerçevede birçok maddede yer alan virgül ve noktalı virgül ya kaldırılmış ya ilk kez eklenmiş veya ilgili madde içindeki yerleri değiştirilmiştir.

Dil bakımından yapılan redaksiyon çalışması ile ilgili olarak aşağıda verilen örnekler, yapılan çalışmanın ne kadar kapsamlı olduğunu göstermektedir:

adli kelimesi metnin genelinde **adli** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak HMK m. 79 hükmünde aynı kelime **adli** olarak kalmıştır.

ailevî kelimesi metnin genelinde **ailevi** şeklinde değiştirilmiştir.

alenî kelimesi metnin genelinde **aleni** şeklinde değiştirilmiştir.

asgarî kelimesi metnin genelinde **asgari** şeklinde değiştirilmiştir.

aslı kelimesi metnin genelinde **asli** şeklinde değiştirilmiştir.

aynî kelimesi metnin genelinde **ayni** şeklinde değiştirilmiştir.

cezaî kelimesi metnin genelinde **cezai** şeklinde değiştirilmiştir.

dahil kelimesi metnin genelinde **dâhil** şeklinde değiştirilmiştir.

derhal kelimesi metnin genelinde **derhâl** şeklinde değiştirilmiştir.

ferilik kelimesi metnin genelinde **ferilik** şeklinde değiştirilmiştir.

fevkalâde kelimesi metnin genelinde **fevkalade** şeklinde değiştirilmiştir.

hakim kelimesi metnin genelinde **hâkim** şeklinde değiştirilmiştir.

halinde kelimesi metnin genelinde **hâlinde** şeklinde değiştirilmiştir.

haller kelimesi metnin genelinde **hâller** şeklinde değiştirilmiştir.

hukukî kelimesi metnin genelinde **hukuki** şeklinde değiştirilmiştir.

idarî kelimesi metnin genelinde **idari** şeklinde değiştirilmiştir.

iflâs kelimesi metnin genelinde **iflas** şeklinde değiştirilmiştir.

ihlâl kelimesi metnin genelinde **ihlal** şeklinde değiştirilmiştir.

ihtiyarî kelimesi metnin genelinde **ihtiyari** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 57 ve 58 hükümlerinin başlığında aynı kelime **ihtiyarî** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

ihtiyâtî kelimesi metnin genelinde **ihtiyati** şeklinde değiştirilmiştir.

ila kelimesi metnin genelinde **ilâ** şeklinde değiştirilmiştir.

ilâm kelimesi metnin genelinde **ilam** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 85 f. 1 hükmünün ç bendi, HMK m. 204 hükmünün başlığı ve ilk fıkrasında, HMK m. 302 hükmünün başlığında ve HMK 364 f. 2 hükmünün d bendinde aynı kelime **ilâm** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

ilân kelimesi metnin genelinde **ilan** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde aynı kelime **ilân** olarak yazılmış (bkz. HMK m. 382 f. 1 hükmü b-16 bendi ve aynı hükmün ikinci fıkrasının f-8 bendi). İkinci redaksiyon çalışmasında ise **ilan** şeklindeki yazım tarzı benimsenmiştir.

ilâve kelimesi metnin genelinde **ilave** şeklinde değiştirilmiştir.

istisnâî kelimesi metnin genelinde **istisnai** şeklinde değiştirilmiştir.

kağıt kelimesi metnin genelinde **kâğıt** şeklinde değiştirilmiştir.

kanunî kelimesi metnin genelinde **kanuni** şeklinde değiştirilmiştir.

katibinin kelimesi metnin genelinde **kâtibinin** şeklinde değiştirilmiştir.

kısmî kelimesi metnin genelinde **kısmi** şeklinde değiştirilmiştir.

maddî kelimesi metnin genelinde **maddi** şeklinde değiştirilmiştir.

mahkum kelimesi metnin genelinde **mahkûm** şeklinde değiştirilmiştir.

malî kelimesi metnin genelinde **mali** şeklinde değiştirilmiştir.

manevî kelimesi metnin genelinde **manevi** şeklinde değiştirilmiştir.

meçburî kelimesi metnin genelinde **meçburi** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 59 ve 60 hükümlerinde aynı kelime **meçburî** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

mütalâa kelimesi metnin genelinde **mütalaa** şeklinde değiştirilmiştir.

nesafet kelimesi metnin genelinde **nasafet** şeklinde değiştirilmiştir.

nihaî kelimesi metnin genelinde **nihai** şeklinde değiştirilmiştir.

plân kelimesi metnin genelinde **plan** şeklinde değiştirilmiştir.

re'sen kelimesi metnin genelinde **resen** şeklinde değiştirilmiştir.

resmîyet kelimesi metnin HMK m. 208 f. 4 hükmünde, ilk redaksiyon çalışmasından sonra **resmîyet** şeklinde değiştirilmiş; ancak ikinci redaksiyon çalışmasında aynı sözcüğün tekrar **resmîyet** olarak yazılması benimsenmiştir.

tâbi kelimesi metnin genelinde **tabi** şeklinde değiştirilmiştir.

tevdî kelimesi bazı maddelerde **tevdîî** şeklinde değiştirilmiştir. Ancak ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde HMK m. 391 hükmünde aynı kelime **tevdî** olarak kalmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu husus düzeltilmiştir.

ticarî kelimesi metnin genelinde **ticari** şeklinde değiştirilmiştir.

usûl kelimesi metnin genelinde **usul** şeklinde değiştirilmiştir.

usulüne kelimesi metnin genelinde **usulüne** şeklinde değiştirilmiştir.

velâyet kelimesi metnin genelinde **velayet** şeklinde değiştirilmiştir.

zımnî kelimesi metnin genelinde **zımnî** şeklinde değiştirilmiştir.

Dikkat edilirse buraya kadar ki redaksiyon çalışmasının Türkçe'de sıkça kullanılan ve kullanım şekli üzerinde görüş birliği mevcut bulunmayan düzeltme işareti ("^^") ile ilgili olduğu görülmektedir. Yapılan redaksiyon çalışması esnasında, Türk Dil Kurumu'nun 2009 yılında 26. basısı yapılan Yazım Klavuzu'ndaki kurallara bağlı kalınmaya çalışıldığı gözlenmektedir.

Tasarı metninde düzeltme işaretinin uzatma amacıyla kullanıldığı bazı kelimelerde (ilâm, ilâve ve tâbi gibi) bu işaret HMK'nın kabulünden sonra redaksiyon aşamasında benimsenmemiş ve kaldırılmıştır. Buna karşılık Tasarı metninde bu işaretin kullanılmadığı bazı kelimelerde (hâlinde ve hâkim sözcükleri gibi düzeltme işaretinin anlam farklılıklarını ifade etmek için muhafaza edildiği hallerde) aynı işaret, uzatma maksatlı olarak kullanılmıştır.

Düztme işaretinin inceltme işlevi gördüğü bazı sözcüklerde (kâğıt, kâtip gibi), bu işaret Tasarı metnindeki ilgili sözcüklerde kullanılmamasına rağmen, HMK metninde benimsenmiştir. Buna karşılık Tasarı'daki bazı sözcüklerde (iflâs, ihlâl gibi) aynı işlevde kullanılan düzeltme işareti HMK metninde yer alan ilgili sözcüklerde kaldırılmıştır.

Bunun dışında nispet î'sini göstermek için -i ünlüsünü uzatma işlevine de sahip olan düzeltme işareti, HMK redaksiyon çalışmasında fer'î ve tevdîî kelimelerinde anlam karışıklığını önlemek amacıyla, Tasarı'daki ilgili sözcüklerde yer almamasına rağmen kullanılmıştır. Oysa Tasarı metninde birçok sözcükte yer alan uzatma görevinde kullanılan -i ünlüsündeki düzeltme işareti, HMK metnindeki ilgili sözcüklerde kaldırılmıştır (mali, nihai, mecburi, asli, kısmi, maddi, manevi, hukuki ve zımnî gibi).

Redaksiyon çalışması düztme işaretinin kullanımı dışında, bazı sözcüklerin yazım şekline ilişkin olarak da gerçekleştirilmiştir; şöyle ki: Tasarı m. 21 f. 2 hükmünde yer alan **lehdarın** kelimesi, aynı maddenin karşılığı olan HMK m. 15 f. 2

hükmünde **lehtarın** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı m. 381 f. 1 hükmü i bendinde yer alan **İnsan Hakları** ibaresi, aynı hükmün karşılığı olan HMK m. 375 f. 1 hükmü i bendinde İnsan Haklarını şeklinde değiştirilmiştir. Her ne kadar **dispeççi** kelimesi metnin genelinde **dispeççi** şeklinde değiştirilmişse de, HMK m. 103 hükmünde aynı kelime **dispeççi** olarak kalmıştır. Ayrıca **dispeçin** kelimesi de metnin genelinde **dispecin** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı'da (m. 94) HMK m. 88 f. 1 hükmünde yer alan **içerisinde** kelimesi, **içinde** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı'da (m. 131 f. 1, a bendi) HMK m. 125 f. 1 hükmünün a bendinde yer alan olurlar kelimesi, **olur** şeklinde değiştirilmiştir. Tasarı m. 442 f. 1 hükmünün f bendinde yer alan **kararı** kelimesi, aynı maddeyi karşılayan HMK m. 436 f. 1 hükmünün f bendinde **karara** şeklinde değiştirilmiştir.

Tasarı'da HMK m. 379 f. 1 hükmünün sonunda yer alan **kendiliğinden inceler** ibaresi, ilk redaksiyon çalışmasından sonra TBMM'nin internet sayfasına konulan metinde bir satır yukarı alınıp, aynı hükmün c bendinin sonuna eklenmişti. Bu değişiklik yerinde değildi. Zira sözü edilen ibare a, b ve c bentlerinin tümü ile ilgilidir ve bu sebeple Tasarı'da doğru olarak ilgili bentlerin tümünü kapsayacak şekilde Tasarı'nın 385. maddesinin c bendinin altına gelecek şekilde kaleme alınmıştır. İkinci redaksiyon çalışmasında bu yanlıştan dönülmüş ve bahsi geçen ibare c bendinin altına gelecek şekilde yazılmıştır.

Redaksiyon çalışması son olarak noktalama işaretlerine ilişkin olarak gerçekleştirilmiştir. Tasarı'nın birçok maddesinde yer alan virgül ve noktalı virgül işaretleri ya tamamen kaldırılmış ya da aynı madde içindeki yerleri değiştirilmiştir. Bazı maddelere ise ilk kez eklenmiştir. Aşağıda noktalama işaretlerine ilişkin değişiklikler bakımından, bu değişikliklerin tümüne yer verilmeyip, sadece bu değişikliklere ilişkin bazı örnekler gösterilmiştir:

Tasarı m. 75 f. 2 hükmünü karşılayan HMK m. 69 f. 2 hükmünde **Ancak** kelimesinden sonra virgül eklenmiş; Tasarı m. 21 f. 1 hükmünü karşılayan HMK m. 15 f. 1 hükmünde **ilişkinse** kelimesini takip eden noktalı virgül, virgül ile değiştirilmiş; Tasarı m. 25 f. 3 hükmünü karşılayan HMK m. 19 f. 3 hükmünde **mahkeme** kelimesinden sonra virgül eklenmiş; Tasarı m. 268 hükmünü karşılayan HMK m. 262 hükmünde **taniğin** kelimesini takip eden virgül kaldırılmış; HMK m. 74 hükmünün ilk cümlesinde yer alan **vekil** kelimesinden sonra Tasarı metninde (m. 80) virgül gelmekte iken, bu virgül, noktalı virgül ile değiştirilmiştir. Tasarı m. 142 f.1 hükmünü karşılayan HMK m. 136 f. 1 hükmünde **davalı da** ibaresinden sonra virgül eklenmiş; yine aynı maddenin ikinci fıkrasında yer alan **hükümler** sözcüğünden sonra da bir virgül konulmuştur. Tasarı'nın 427 f. 1 maddesini karşılayan HMK m. 421 f. 3 hükmünde yer alan ise kelimesinden sonra gelen noktalı virgül kaldırılmış; Tasarı'nın 415. maddesinin ikinci cümlesini karşılayan HMK m. 409

hükmünün ikinci cümlesinin başında geçen **ilgili taraf** ibaresinden sonra virgül eklenmiştir.

Yine HMK m. 137 hükmünde (Tasarı m. 143) **Mahkeme ön incelemede** ibaresinden sonra noktalı virgül eklenmiş, ilgili maddenin Tasarı metninde yer alan diğer noktalı virgüller, virgül ile değiştirilmiştir.

Tasarı m. 236 hükmünü karşılayan HMK m. 230 hükmünün sonuna **nokta işareti konulması unutulmuştur**. Tasarı m. 236'nın metninde bu nokta mevcuttur.

Kitabın pratik ihtiyaca cevap vermesi için, bu son basıya, Hukuk Muhakemeleri Kanunun istinaf hükümleri yürürlüğe girinceye kadar uygulanmaya devam edecek olan (5236 sayılı Kanun değişikliğinden önceki) kanun yollarlı hükümleri de eklenmiştir.

Bu çalışmada bana yardımcı olan, özellikle Tasarı metnine TBMM Genel Kurulunda yapılan değişiklikleri ve daha sonraki redaksiyon çalışmalarını titizlikle inceleyen kürsü arkadaşım Araş. Gör. Efe Direnisa'ya ve bu basıyı da özenle gerçekleştiren değerli yayıncı, meslektaşım Sayın Erol Öz'e teşekkür borçluyum.

Bu çalışmanın yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nu karşılaştırmalı olarak incelemek ve getirdiği yenilikleri öğrenmek isteyenlere yararlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 4 Şubat 2011

Üçüncü Basının Önsözü

Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı isimli çalışmayı 2008 yılında, esas olarak öğrencilerin ihtiyacı için hazırlamıştım. İlk bası tükenince bir tıpkıbasım yapma ihtiyacı doğdu. Tıpkıbasımdan sonra Tasarıyla ilgili Adalet Komisyonu raporu yayımlandı. İsviçre'de ise, 2008 yılında tasarı halinde olan İsviçre (Federal) Medeni Usul Kanunu, bazı değişikliklerle yasalaştı. Bu kanun 2011 yılında yürürlüğe girecektir.

Bu gelişmeler üzerine kitabın, Tasarı'nın Adalet Komisyonu tarafından değişikliğe tabi tutulan şeklini, Komisyonun değişiklik gerekçelerini, Alman Medeni Usul Kanunu'nda 2008 yılından beri yapılan değişiklikleri ve yeni İsviçre Medeni Usul Kanunu'ndaki (madde numaraları da değişen) yeni hükümleri dikkate alarak yeniden basılmasının yararlı olacağını düşündüm.

Bu konuda beni cesaretlendiren, Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya'nın kitabı kullandığına ilişkin sözleri oldu.

Bu basıda metne Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanun Tasarısı'nı da ekledim. Bu Tasarının maddeleri altında da gerekçelere ve karşılaştırmalı hukuk kaynaklarına (ilgili AB tüzüğü, Avrupa Konseyi tavsiye kararı, UNCITRAL model kanunu ve Avusturya kanunu'nun ilgili madde numaralarına) yer verdim.

Kitap hazırlanırken kural olarak resmi yayınlardan (İsviçre Medeni Usul Kanunu'nun metni için Bundesblatt, 6 Januar 2009, Nr. 1, s. 21 vd.'ndaki resmi metinden); Alman Medeni Usul Kanunu değişiklikleri için ise Zivilprozessordnung (46. Auflage, Beck-Texte im dtv, 2010) başlıklı yayından yararlanılmıştır.

Bu basıyı özenle gerçekleştiren değerli yayıncı, meslektaşım Sayın Erol Öz'e teşekkür borçluyum. HUMK ve Tasarı hükümleri arasındaki karşılaştırma cetvelini ve kavramlara göre arama cetvelini güncelleştiren kürsü arkadaşım Araş. Gör. Tuğçe Tekben'e teşekkür ederim. Değişikliklerin metne işlenmesinde bana yardımcı olan sekreterim Esra Koç'a da teşekkür ederim.

Tasarı yasaladıktan sonra, önümüzdeki yıllarda da geliştirerek yeni basılarını yapmayı arzu ettiğim bu çalışmayı, hukukçuluğumu ve eserlerini örnek aldığım, asistanı olmaktan onur duyduğum, zor günlerimde bana daima destek olan Değerli Hocam Prof. Dr. Yavuz Alangoya'ya armağan ediyorum.

Prof. Dr. Ali Cem Budak
Gümüşsuyu, 8 Haziran 2010

İkinci Basının Önsözü

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın kanunlaşması zaman alınca, ilk basısı kısa sürede tükenen Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı isimli çalışmayı yeniden yayınlamak ihtiyacı doğdu. Bu bası, birkaç küçük düzeltme dışında, ilk basıdan farklı değildir.

HUMK'na ilişkin parasal sınırların güncelleştirilmesinde Dr. Tolga Akkaya'nın Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt 2008/3, Sayı 11'de yayımlanan "2009 yılı için Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku ile ilgili yeni parasal sınırlar" isimli çalışmasından yararlanılmıştır.

Bu basıyı özenle gerçekleştiren değerli yayıncı, meslektaşım Sayın Erol Öz'e teşekkür borçluyum.

Tashihleri yapan sekreterim Gülsüm Sansar'a da teşekkür ederim.

Bu küçük çalışmanın, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nı karşılaştırmalı olarak incelemek ve getirdiği yenilikleri öğrenmek isteyenlere yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Kayışdağı, 29 Ocak 2009

Birinci Basının Önsözü

2008 yılının Haziran ve Temmuz aylarında, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin yaz okulunda Medeni Usul Hukuku derslerini verdim. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın önümüzdeki yıl içinde yasalaşacağını ve yaz okuluna devam eden öğrencilerimin meslek hayatlarına yeni Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile başlayacaklarını kuvvetli bir ihtimal olarak gördüğüm için, dersleri hazırlarken yürürlükteki Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın hükümlerini karşılaştırmalı olarak incelemek yöntemini benimsedim.

Tasarının hazırlanması için kurulan Adalet Bakanlığı Komisyonu'nda görev almadım. Hazırlık çalışmalarına katkım, bazı hükümler hakkındaki görüşlerimin Komisyon'a sunulması ve Komisyon Başkanı olan Hocamız Prof. Dr. Hakan Pekcantez'in görevlendirmesiyle, birkaç Tasarı hükmünün ilk taslaklarının kaleme alınmasından ibaret kalmıştı.

Bu nedenle, yukarıda andığım yaz okulu dersleri benim için de öğretici oldu. Bu sayede medeni usul hukukumuzda önemli yenilikler getiren Tasarı'nın son halini, birkaç haftalık süre içinde, bir kere daha ve topluca değerlendirmek olanağı buldum. Bu değerlendirme sırasında, Tasarı'nın kaynaklarından birini oluşturan İsviçre Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'na da sık sık başvurmam gerekli oldu.

Bu kısa çalışma dönemi sonunda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın metnini, önümüzdeki ay başlayacak olan 2008-2009 öğretim yılında vereceğim derslerde kullanılmak üzere, karşılaştırmalı olarak yayınlamanın yararlı olacağını düşündüm.

Metni yayınlarken, halen Almanya'da doktora çalışmasını sürdüren ve geçtiğimiz ay birkaç hafta için İstanbul'a gelmiş olan Araştırma Görevlisi Efe Direnisa ile birlikte çalıştık. Her Tasarı maddesi altına yürürlükteki Hukuk Usulü Muhake-

meleri Kanunu'nun ilgili maddelerinin metnini koyduk. Hazırlık çalışmaları sırasında yararlanılan İsviçre Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nın, 2002 yılında önemli bir değişikliklere tabi tutulan Alman Medeni Usul Kanunu'nun ve Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Kanun Modeli'nin ilgili madde numaralarına da yine her maddenin altında yer verdik.

Tasarının Adalet Bakanlığı'nın ve TBMM Adalet İhtisas Komisyonu'nun internet sayfalarında yayımlanan 16 Nisan 2008 tarihli metinleri ile 2008 yılı Mayıs ayında Adalet Bakanlığı'na kitap şeklinde yayımlanan bir metni mevcuttur. Kitabın hazırlanışında TBMM Adalet İhtisas Komisyonu'nun internet sayfasında yer alan metin ile Adalet Bakanlığı'na kitap şeklinde yayımlanan metin esas alınmıştır.

Adalet Bakanlığı'nın internet sayfasında yayımlanan metin (Hükümet'in teklif ettiği metin) diğer ikisinden farklıdır ve bazı değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklere ilişkin olarak Adalet Komisyonu'na söz konusu değişiklikleri gösteren bir rapor hazırlanmamıştır. Bu değişiklikler şunlardır: Birçok maddede noktalama işaretleri değişikliğe uğramıştır. Birçok yerde, cümlelerin öznesi çoğul haldeki bir isim ise, fiil çekiminde kullanılan "ler - lar" eki kaldırılmıştır. Yazım kuralları bakımından yine küçük değişiklikler yapılmıştır. Mesela "ilâ" sözcüğünde "â" harfinin üzerindeki inceltme işareti kaldırılmış ve bu sözcük "ila" şeklinde yazılmıştır. İçerik bakımından ise geniş kapsamlı olmamakla beraber, bazı değişiklikler yapılmıştır. Bazı maddelerde bazı fıkralar çıkarılmış veya değiştirilmiş ya da bu maddelere yeni fıkralar eklenmiştir. İçerik bakımından davaya vekâlet, çekişmesiz yargı, istinaf ve tahkim ile ilgili kısımlarda değişiklikler yapılmış; bunlar dışında Tasarı'nın Hükümet tarafından sunulan metnine bağlı kalmıştır.

Kitaba Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasında yayımlanmış hali ile eklenen 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun metni, kanun güncel halini eksiksiz olarak içerdiğini teyid etmek için, Hocalarımız Prof. Dr. Baki Kuru, Prof. Dr. Ramazan Arslan ve Prof. Dr. Ejder Yılmaz'ın "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve İlgili Mevzuat" isimli eserlerindeki (31. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2008) metin ile karşılaştırılmıştır.

Tasarı hükümleri ile karşılaştırma yapılırken Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 5236 sayılı Kanun'la değişik (istinafi içeren üç dereceli yargılama sistemine göre düzenlenmiş) hükümleri dikkate alınmıştır. 5236 sayılı Kanunla değiştirilmiş veya eklenmiş yeni hükümler, istinaf mahkemelerinin faaliyete başlamaması olması dolayısıyla henüz yürürlüğe girmemiştir. Bu özelliğe ilgili maddelerin bulunduğu yerlerde de işaret edilmiştir.

Kitapta Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun gerekçelerine yer verilmiştir. Genel gerekçe başta olmak üzere, her maddenin altında ilgili madde gerekçesi gösterilmiştir.

Tasarının İstinaf ve Temyiz hükümlerinin gerekçelerinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na değiştiren 5236 sayılı Kanun'un madde gerekçelerine atıf yapılmakla yetinilmiştir. Bu Tasarı hükümlerinin altında, 5236 sayılı Kanun'un ilgili madde gerekçelerine de yer verilmiştir.¹

Kitap hazırlanırken, Tasarının Adalet Bakanlığı'nın ve TBMM Adalet İhtisas Komisyonu'nun internet sayfalarında yayımlanan metinleri ile 2008 yılı Mayıs ayında Adalet Bakanlığı'nca kitap şeklinde yayımlanan metnin karşılaştırılması, sayfa düzeni ve arama cetvelinin hazırlanması işleri Araş. Gör. Efe Dörenisa tarafından yapılmıştır. Tasarı hükümlerinin HUMK'ndaki karşılıklarının tespiti² ile İsviçre Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı, Alman Medeni Usul Kanunu ve Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Kanun Modeli'nin ilgili maddelerine ilişkin atıflar ise tarafımdan yapılmıştır.³

¹ 5236 sayılı Kanun hazırlık çalışmaları sırasında Meclis Adalet Komisyonu'nca değiştirilmiştir. Bu değişiklikler Meclis Adalet Komisyonu'nun 1/523 esas numaralı ve 03.06.2003 tarihli raporunda alt alta sıralanmıştır. Ancak değişikliğe uğramış olan maddelerin (mesela HUMK m. 426/E, 428, 438) gerekçelerine, bu değişikliklerin işlendiği resmi bir metin mevcut değildir. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü'nce 29.01.2003 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulan metinde de gerekçelere değişiklikler işlenmemiş, Meclis Adalet Komisyonu'nun bu değişiklikleri sıralayan Raporu ek olarak sunulmuştur. Meclis Adalet Komisyonu'nun Raporunda yer alan değişiklikler 7 Ekim 2004 tarihinde 25606 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5236 sayılı Kanuna işlenmiş; ancak Resmî Gazete'de yayımlanan metinde, yine özellikle parasal sınırlar ile ilgili küçük değişiklikler de yapılmıştır. Mesela 428. maddedeki parasal sınır ilk olarak iki milyar (ikibin YTL) olarak belirlenmiş, madde gerekçesinde de bu şekilde işlenmişti. Bu sınır Meclis Adalet Komisyonu'nca üç milyar (üçbin YTL) olarak belirlenmiş, enflasyon ve diğer ekonomik gerçekler de göz önünde bulundurularak aynı parasal sınır 5236 sayılı Kanunda beş milyara (beşbin YTL) çıkarılmıştır.

² Bu konuda, Adalet Bakanlığı tarafından Mayıs 2008'de yayımlanan metnin ekindeki karşılaştırma cetveline bağlı kalınmamıştır.

³ Alman Medeni Usul Kanunu'ndaki son geniş kapsamlı değişiklikler, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 27 Temmuz 2001 tarihli Medeni Usul Reformu Kanunu (BGBl I S 1887) ile yapılan değişikliklerdir. Bu kitabın hazırlanmasında Alman Medeni Usul Kanunu'nun metni için şu yayından yararlanılmıştır: *Zivilprozessordnung*, 42. Auflage, München: Beck-Texte im dtv, 2007. İsviçre Medeni Usul Kanunu Tasarısı için gerekçeleri de içeren resmi metinden yararlanılmıştır: *Botschaft zur Schweizerischen Zivilprozessordnung* v. 28. Juni 2006; BBl 2006, 7221 (19 Eylül 2006). Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Kanun Modeli'nin (UN-Dokument A/40/17, 1985) Türkçe çevirisi için bkz. *Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?* (Ankara: Banka ve Ticar-

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen Araştırma Görevlisi Efe Drenisa'ya teşekkür ederim. Baskıyı özenle gerçekleştiren Sayın mer lkenciler ve Sayın Tolga Aykutlu'ya da teşekkür ederim.

Bu küçük çalışmanın, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'nı karşılaştırmalı olarak incelemek ve getirdiği yenilikleri öğrenmek isteyenlere yararlı olmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Ali Cem Budak

Kayışdağı, 22 Ağustos 2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZLER.....	V-LII
İÇİNDEKİLER	LIII
KISALTMALAR	LXXV
HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU GENEL GEREKÇESİ	3
HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU İLE İLGİLİ ADALET KOMİSYONU RAPORU GİRİŞ BÖLÜMÜ	23

HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU

BİRİNCİ KISIM

GENEL HÜKÜMLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖREV, YETKİ VE YARGI YERİ BELİRLENMESİ

BİRİNCİ AYIRIM

GÖREV

Görevin belirlenmesi ve niteliği (m. 1)	29
Asliye hukuk mahkemelerinin görevi (m. 2).....	31
Ölüm veya vücut bütünlüğünün yitirilmesinden doğan zararların tazmini davalarında görev (Mülga m. 3)	34
Sulh hukuk mahkemelerinin görevi (m. 4)	35

İKİNCİ AYIRIM

YETKİ

Genel kural (m. 5)	38
Genel yetkili mahkeme (m. 6)	39
Davalının birden fazla olması hâlinde yetki (m. 7).....	39
Bir yerde geçici olarak oturanlara karşı açılacak davalarda yetki (m. 8).....	40
Türkiye’de yerleşim yerinin bulunmaması hâlinde yetki (m. 9)	41
Sözleşmeden doğan davalarda yetki (m. 10)	42
Mirastan doğan davalarda yetki (m. 11)	42

Taşınmazın aynından doğan davalarda yetki(m. 12)	44
Karşı davada yetki (m. 13)	45
Şubeler ve tüzel kişilerle ilgili davalarda yetki (m. 14)	46
Sigorta sözleşmelerinden doğan davalarda yetki (m. 15)	47
Haksız fiilden doğan davalarda yetki (m. 16).....	48
Yetki sözleşmesi (m. 17)	49
Yetki sözleşmesinin geçerlilik şartları (m. 18).....	50
Yetki itirazının ileri sürülmesi (m. 19)	51

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

GÖREVSİZLİK VEYA YETKİSİZLİK KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEMLER VE YARGI YERİ BELİRLENMESİ

Görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine yapılacak işlemler (m. 20).....	53
Yargı yeri belirlenmesini gerektiren sebepler (m. 21).....	55
İnceleme yeri (m. 22)	57
İnceleme usulü ve sonucu (m. 23)	57

İKİNCİ BÖLÜM

YARGILAMAYA HÂKİM OLAN İLKELER

Tasarruf ilkesi (m. 24).....	58
Taraflarca getirilme ilkesi (m. 25).....	59
Taleple bağlılık ilkesi (m. 26)	60
Hukuki dinlenilme hakkı (m. 27)	61
Aleniyet ilkesi (m. 28).....	62
Dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü (m. 29).....	66
Usul ekonomisi ilkesi (m. 30)	67
Hâkimin davayı aydınlatma ödevi (m. 31)	68
Yargılamanın sevk ve idaresi (m. 32).....	69
Hukukun uygulanması (m. 33).....	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HÂKİMİN YASAKLILIĞI, REDDİ VE
HUKUKİ SORUMLULUĞU

BİRİNCİ AYIRIM
HÂKİMİN DAVAYA BAKMAKTAN
YASAKLILIĞI VE REDDİ

Yasaklılık sebepleri (m. 34)	71
Çekinme kararının sonuçları (m. 35)	72
Ret sebepleri (m. 36)	73
Hâkimin bizzat çekilmemesi hâli (m. 37)	74
Ret usulü (m. 38)	75
Çekilme kararının incelenmesi (m. 39)	78
Ret talebini incelemeye yetkili merci (m. 40)	78
Ret talebinin geri çevrilmesi (m. 41)	80
Ret talebinin incelenmesi (m. 42)	81
Ret talebine ilişkin kararlara karşı istinaf (m. 43)	84
Ret talebine ilişkin kararların temyizi (m.44)	85
Zabıt kâtibinin yasaklılığı ve reddi (m. 45)	87

İKİNCİ AYIRIM
HÂKİMİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

Devletin sorumluluğu ve rücu (m. 46)	89
Davaların açılacağı mahkeme (m. 47)	93
Dava dilekçesi ve davanın ihbarı (m. 48)	95
Davanın reddi hâlinde verilecek ceza (m. 49)	97

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TARAFLAR VE DAVAYA KATILAN ÜÇÜNCÜ KİŞİLER

BİRİNCİ AYIRIM
TARAFLARIN EHLİYETLERİ

Taraf ehliyeti (m. 50)	98
Dava ehliyeti (m. 51)	98
Davada kanuni temsil (m. 52)	99

Dava takip yetkisi (m. 53)	99
Temsil veya izin belgelerinin verilmesi (m. 54)	100
Dava sırasında taraflardan birinin ölümü (m. 55)	101
Kanuni temsilci atanması sebebiyle yargılamanın ertelenmesi (m. 56)	102

İKİNCİ AYIRIM

DAVA ARKADAŞLIĞI

İhtiyari dava arkadaşlığı (m. 57)	103
İhtiyari dava arkadaşlarının davadaki durumu (m. 58)	104
Mecburi dava arkadaşlığı (m. 59)	104
Mecburi dava arkadaşlarının davadaki durumu (m. 60)	105

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

DAVANIN İHBARI VE DAVAYA MÜDAHALE

İhbar ve şartları (m. 61)	106
İhbarın şekli (m. 62)	107
İhbarda bulunulan kişinin durumu (m. 63)	108
İhbarın etkisi (m. 64)	109
Asli müdahale (m. 65)	110
Fer'î müdahale (m. 66)	111
Fer'î müdahale talebi ve incelenmesi (m. 67)	112
Fer'î müdahilin durumu (m. 68)	113
Fer'î müdahalenin etkisi (m. 69)	114
Cumhuriyet savcısının davada yer alması (m. 70)	116

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

DAVAYA VEKÂLET

Genel olarak (m. 71)	117
Davaya vekâlet hakkında uygulanacak hükümler (m. 72)	118
Davaya vekâletin kanuni kapsamı (m. 73)	119
Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâller (m. 74)	119
Birden fazla vekil görevlendirilmesi (m. 75)	121
Vekâletnamenin ibrazı (m. 76)	121

Vekâletnamesiz dava açılması ve işlem yapılması (m. 77).....	122
Vekilin vekâlet veren huzurundaki beyanı (m. 78).....	124
Vekilin veya vekâlet verenin duruşmada uygun olmayan tutum ve davranışı (m. 79)	125
Tarafın davasını takip edebilecek ehliyetinde olmaması (m. 80)	126
Vekilin azli ve istifasının şekli (m. 81).....	127
Vekilin istifası (m. 82).....	127
Vekilin azli (m. 83)	129

BEŞİNCİ BÖLÜM

TEMİNAT

Teminat gösterilecek hâller (m. 84).....	129
Teminat gerektirmeyen hâller (m. 85).....	133
Teminat kararı (m. 86).....	134
Teminatın tutarı ve şekli (m. 87)	134
Teminat gösterilmemesinin sonuçları (m. 88)	135
Teminatın iadesi (m. 89)	136

ALTINCI BÖLÜM

SÜRELER, ESKİ HÂLE GETİRME VE ADLİ TATİL

BİRİNCİ AYIRIM

SÜRELER

Sürelerin belirlenmesi (m. 90).....	137
Sürelerin başlaması (m. 91).....	137
Sürelerin bitimi (m. 92)	138
Tatil günlerinin etkisi (m. 93).....	139
Kesin süre (m. 94)	139

İKİNCİ AYIRIM

ESKİ HÂLE GETİRME

Talep (m. 95).....	141
Süre (m. 96).....	142
Talebin şekli ve kapsamı (m. 97).....	143

Talep ve inceleme mercii (m. 98).....	144
Talebin yargılamaya ve hükmün icrasına etkisi (m. 99).....	144
İnceleme ve karar (m. 100).....	145
Giderler (m. 101).....	146

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

ADLİ TATİL

Adli tatil süresi (m. 102).....	147
Adli tatilde görülecek dava ve işler (m. 103).....	148
Adli tatilin sürelerle etkisi (m. 104).....	152

İKİNCİ KISIM

DAVA ÇEŞİTLERİ, DAVA ŞARTLARI VE İLK İTİRAZLAR

BİRİNCİ BÖLÜM

DAVA ÇEŞİTLERİ

Eda davası (m. 105).....	153
Tespit davası (m. 106).....	153
Belirsiz alacak davası (m. 107)	154
İnşai dava (m. 108).....	159
Kısmi dava (m. 109).....	160
Davaların yığılması (m. 110).....	163
Terditli dava (m. 111).....	164
Seçimlik dava (m. 112)	166
Topluluk davası (m. 113)	167

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ŞARTLARI VE İLK İTİRAZLAR

BİRİNCİ AYIRIM

DAVA ŞARTLARI

Dava şartları (m. 114).....	168
Dava şartlarının incelenmesi (m. 115).....	172

İKİNCİ AYIRIM

İLK İTİRAZLAR

Konusu (m. 116).....	173
İleri sürülmesi ve incelenmesi (m. 117)	175

ÜÇÜNCÜ KISIM

YAZILI YARGILAMA USULÜ

BİRİNCİ BÖLÜM

DAVANIN AÇILMASI

Davanın açılma zamanı (m. 118).....	176
Dava dilekçesinin içeriği (m. 119)	178
Harç ve gider avansının ödenmesi (m. 120)	179
Belgelerin birlikte verilmesi (m. 121)	180
Dava dilekçesinin tebliği (m. 122)	181
Davanın geri alınması (m. 123).....	181
Tarafta iradî değişiklik (m. 124).....	182
Dava konusunun devri (m. 125)	185

İKİNCİ BÖLÜM

CEVAP DİLEKÇESİ

Cevap dilekçesinin verilmesi (m. 126)	186
Cevap dilekçesini verme süresi (m. 127).....	187
Süresinde cevap dilekçesi verilmemesinin sonucu (m. 128)	190
Cevap dilekçesinin içeriği (m. 129).....	190
Cevap dilekçesinde eksiklik bulunması (m. 130)	191
Cevap dilekçesi verilmesinin sonucu (m. 131).....	192
Karşı dava açılabilmesinin şartları (m. 132).....	192
Karşı davanın açılması ve süresi (m. 133).....	194
Asıl davanın sona ermesi (m. 134).....	195
Uygulanacak hükümler (m. 135).....	195

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEVABA CEVAP VE İKİNCİ CEVAP DİLEKÇESİ

Tarafların ikinci dilekçeleri (m. 136)	195
--	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖN İNCELEME

Ön incelemenin kapsamı (m. 137).....	197
Dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar (m. 138).....	198
Ön inceleme duruşmasına davet (m. 139)	198
Ön inceleme duruşması (m. 140).....	201
İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi (m. 141)	204
Süreler hakkında karar (m. 142).....	207

BEŞİNCİ BÖLÜM

TAHKİKAT VE TAHKİKAT SIRASINDAKİ ÖZEL DURUMLAR

BİRİNCİ AYIRIM

TAHKİKAT

Tahkikatın konusu (m. 143)	208
Tarafların dinlenilmesi (m. 144).....	208
Sonradan delil gösterilmesi (m. 145).....	209
Mevcut delillerle davanın aydınlanması (m. 146)	210

İKİNCİ AYIRIM

DURUŞMA

Tarafların duruşmaya daveti (m. 147)	211
Mahkemenin çalışma zamanı (m. 148).....	213
Ses ve görüntü nakledilmesi yoluyla veya başka yerde duruşma icrası (m. 149).....	213
Tarafların duruşmaya gelmemesi, sonuçları ve davanın açılmamış sayılması (m. 150).....	215
Duruşma düzeni (m. 151).....	219
Soru Yöneltilme (m. 152).....	221
Kayıt ve yayın yasağı (m. 153).....	222
Tutanak (m. 154).....	223
Tutanağın imzalanması ve imza atamayanların durumu (m. 155).....	225
Tutanağın ispat gücü (m. 156).....	226

Zabıt kâtibi bulundurulması zorunluluğu (m. 157).....	226
Tutanak örneği verilmesi (m. 158)	227
Dosyaya belge konulması ve dosyanın başka yere gönderilmesi (m. 159).....	227
Dizi listesi (m. 160).....	228
Dosyanın taraflar ve ilgililerce incelenmesi (m. 161).....	228
Dosyanın hâkimin incelemesine hazır tutulması (m. 162).....	229

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

ÖN SORUN VE BEKLETİCİ SORUN

Ön sorunun ileri sürülmesi (m. 163).....	230
Ön sorunun incelenmesi (m. 164).....	230
Bekletici sorun (m. 165).....	232

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ VE AYRILMASI

Davaların birleştirilmesi (m. 166)	232
Davaların ayrılması (m. 167).....	235
Kanun yolları (m. 168).....	236

BEŞİNCİ AYIRIM

İSTİCVAP

Konusu (m. 169).....	236
İsticvap olunacak kişilerin belirlenmesi (m. 170).....	237
İsticvap olunacak tarafın davet edilmesi (m. 171).....	238
Bizzat isticvap olunma (m. 172).....	239
İsticvabın yapılması (m. 173).....	240
Tutanak düzenlenmesi (m. 174)	241
Kıyasen uygulanacak hükümler (m. 175).....	242

ALTINCI AYIRIM

İSLAH VE MADDİ HATALARIN DÜZELTİLMESİ

Kapsamı ve sayısı (m. 176).....	242
İslahın zamanı ve şekli (m. 177).....	243

İslah sebebiyle ortaya çıkan yargılama giderleri ve karşı tarafın zararının ödenmesi (m. 178).....	245
İslahın etkisi (m. 179).....	246
Davanın tamamen ıslahı (m. 180).....	247
Kısmen ıslah (m. 181).....	249
Kötüniyetli ıslah (m. 182)	249
Maddi hataların düzeltilmesi (m. 183).....	250

YEDİNCİ AYRIM

TOPLU MAHKEMELERDE TAHKİKAT (EK AYRIM: 22.07.2020-7251/m. 19)

Toplu mahkemelerde tahkikat (m. 183/A).....	251
---	-----

ALTINCI BÖLÜM

TAHKİKATIN SONA ERMESİ VE SÖZLÜ YARGILAMA

Tahkikatın sona ermesi (m. 184).....	253
Toplu mahkemelerde tahkikatın sona ermesi (m. 185).....	253
Sözlü yargılama (m. 186)	254

DÖRDÜNCÜ KISIM

İSPAT VE DELİLLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HÜKÜMLER

İspatın konusu (m. 187).....	257
İkrar (m. 188)	257
İspat hakkı (m. 189)	258
İspat yükü (m. 190)	259
Karşı ispat (m. 191).....	260
Kanunda düzenlenmemiş deliller (m. 192).....	260
Delil sözleşmesi (m. 193).....	261
Somutlaştırma yükü ve delillerin gösterilmesi (m. 194).....	262
Başka yerden getirtilecek deliller (m. 195).....	263
Delilden vazgeçme (m. 196).....	264

Delillerin incelenmesi ve istinabe (m. 197).....	264
Delillerin değerdendirilmesi (m. 198)	265

İKİNCİ BÖLÜM

BELGE VE SENET

Belge (m. 199).....	266
Senetle ispat zorunluluğu (m. 200).....	267
Senede karşı tanıkla ispat yasağı (m. 201).....	268
Delil başlangıcı (m. 202).....	269
Senetle ispat zorunluluğunun istisnaları (m. 203)	270
İlamların ve resmî senetlerin ispat gücü (m. 204)	272
Adi senetlerin ispat gücü (m. 205).....	273
İmza atamayanların durumu (m. 206)	274
Senette çıkıntı, kazıntı ve silinti (m. 207).....	276
Yazı veya imza inkârı (m. 208).....	277
Yazı veya imza inkârının sonucu (m. 209).....	280
Güvenli elektronik imzalı belgenin inkârı (m. 210).....	281
Sahtelik incelemesi (m. 211)	281
Sahte senedin iptali (m. 212).....	283
Haksız yere sahtelik iddiası (m. 213)	284
Sahtelik hakkında hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının etkisi (m. 214).....	286
Belgelerin halefler aleyhine kullanılması ve adi senetlerin üçüncü kişiler için hüküm ifade etmesi (m. 215).....	286
Mahkemece belge aslının istenmesi ve geri verilmesi (m. 216).....	288
Belge aslının ibrazı usulü (m. 217).....	289
Belgenin yerinde incelenmesi (m. 218).....	290
Tarafların belgeleri ibrazı zorunluluğu (m. 219)	292
Tarafın belgeyi ibraz etmemesi (m. 220).....	293
Üçüncü kişinin belgeyi ibraz etmemesi (m. 221)	295
Ticari defterlerin ibrazı ve delil olması (m. 222).....	296
Yabancı dilde yazılmış belgeler (m. 223).....	300
Yabancı resmî belgelerin yetkili makamlar tarafından onaylanması zorunluluğu (m. 224).....	300

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEMİN

Yeminin konusu (m. 225).....	302
Yemine konu olamayacak vakıalar (m. 226).....	302
Yemin teklifi (m. 227).....	303
Yemine davet (m. 228).....	303
Yemin etmemenin sonuçları (m. 229).....	304
Yeminin iade olunamayacağı hâller (m. 230).....	305
Ölüm veya fiil ehliyetinin kaybı (m. 231)	305
Yemini yerine getirecek kimseler (m. 232).....	305
Yeminin şekli (m. 233).....	307
Sağır ve dilsizlerin yemini (m. 234).....	309
Hasta veya özürlülerin mahkeme dışında yemini(m. 235)	309
Yemin edecek kimsenin mahkemenin yargı çevresi dışında olması (m. 236).....	310
Yemin konusunun açıklattırılması (m. 237).....	310
Yemin tutanağının düzenlenmesi (m. 238).....	311
Yalan yere yemin iddiası (m. 239)	311

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TANIK

Tanık gösterme şekli (m. 240).....	312
Tanıklardan bir kısmının dinlenilmesiyle yetinilmesi (m. 241).....	313
Tanıklığın izne bağlı olduğu hâller (m. 242).....	314
Tanığın davet edilmesi (m. 243).....	315
Davetiyenin içeriği (m. 244).....	317
Çağrıya uyma zorunluluğu (m. 245).....	317
Tanığa soru kâğıdı gönderilmesi (m. 246).....	318
Tanıklıktan çekinme hakkı (m. 247).....	319
Kişisel nedenlerle tanıklıktan çekinme (m. 248)	319
Sır nedeniyle tanıklıktan çekinme (m. 249).....	320
Menfaat ihlali tehlikesi nedeniyle tanıklıktan çekinme (m. 250).....	322
Tanıklıktan çekinme hakkının istisnaları (m. 251)	322

Çekinme sebeplerinin bildirilmesi ve incelenmesi (m. 252).....	323
Çekinmenin kabul edilmemesinin sonucu (m. 253)	324
Tanığın kimliğinin tespiti (m. 254).....	325
Tanıklara itiraz (m. 255).....	326
Tanığa görevinin önemini anlatma (m. 256)	326
Yeminsiz dinlenecekler (m. 257).....	327
Yeminin zamanı ve şekli (m. 258).....	327
Tanıkların mahkemede dinlenilmesi (m. 259).....	328
Tanığın bilgilendirilmesi (m. 260).....	330
Tanığın dinlenilme şekli (m. 261)	330
Yasak davranışlar (m. 262).....	331
Tercüman ve bilirkişi kullanılması (m. 263)	332
Yalan yere veya menfaat temin ederek tanıklık edilmesi ve sonuçları (m. 264)	333
Tanığa ödenecek ücret ve giderler (m. 265)	333

BEŞİNCİ BÖLÜM

BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ

Bilirkişiye başvurulmasını gerektiren hâller (m. 266)	334
Bilirkişi sayısının belirlenmesi (m. 267)	337
Bilirkişilerin görevlendirilmesi (m. 268).....	337
Bilirkişilik görevinin kapsamı (m. 269).....	339
Bilirkişilik görevini kabulle yükümlü olanlar (m. 270).....	341
Bilirkişiye yemin verdirilmesi (m. 271)	342
Bilirkişinin görevini yapmaktan yasaklı olması ve reddi (m. 272)	344
Bilirkişinin görev alanının belirlenmesi (m. 273).....	347
Bilirkişinin görev süresi (m. 274).....	348
Bilirkişinin haber verme yükümlülüğü (m. 275)	350
Bilirkişinin görevini bizzat yerine getirme yükümlülüğü (m. 276)	351
Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğü (m. 277)	353
Bilirkişinin yetkileri (m. 278).....	354
Bilirkişi açıklamalarının tespiti ve rapor (m. 279).....	356
Bilirkişi raporunun verilmesi (m. 280)	358

Bilirkişi raporuna itiraz (m. 281).....	359
Bilirkişinin oy ve görüşünün değerlendirilmesi (m. 282)	361
Bilirkişi gider ve ücreti (m. 283)	362
Bilirkişinin ceza hukuku bakımından durumu (m. 284)	363
Bilirkişinin hukuki sorumluluğu (m. 285)	363
Davaların açılacağı mahkeme (m. 286)	368
Rücu davasında zamanaşımı (m. 287).....	369

ALTINCI BÖLÜM

KEŞİF

Keşif kararı (m. 288)	370
Keşfe yetkili mahkeme (m. 289)	371
Keşfin yapılması (m. 290)	371
Keşfe katlanma zorunluluğu (m. 291)	373
Soybağı tespiti için inceleme (m. 292)	374

YEDİNCİ BÖLÜM

UZMAN GÖRÜŞÜ

Uzman görüşü (m. 293)	375
-----------------------------	-----

BEŞİNCİ KISIM

HÜKÜM VE DAVAYA SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜKÜM

Hüküm, hükmün verilmesi ve tefhimi (m. 294)	377
Hükmün müzakeresi (m. 295)	378
Hükmün oylanması ve yeter sayı (m. 296)	379
Hükmün kapsamı (m. 297)	379
Hükmün yazılması (m. 298)	381
Hükmün imza edilememesi (m. 299)	383
Hükmün korunması (m. 300)	383
Hüküm nüshası (m. 301)	384
İlamin alınması, kesinleşme kaydı ve harçlar (m. 302)	385

Kesin hüküm (m. 303).....	387
---------------------------	-----

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKMÜN TASHİHİ , TAVZİHİ VE TAMAMLANMASI

Hükmün tashihi ve tamamlanması (m. 304).....	391
Hükmün tavzihi (m. 305)	392
Hükmün tamamlanması (m. 305/A)	392
Tavzih ve tamamlanma talebi ile usulü (m. 306).....	393

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVAYA SON VEREN TARAF İŞLEMLERİ

Davadan feragat (m. 307).....	394
Davayı kabul (m. 308).....	394
Feragat ve kabulün şekli (m. 309)	395
Feragat ve kabulün zamanı (m. 310)	396
Feragat ve kabulün sonuçları (m. 311)	397
Feragat ve kabul hâlinde yargılama giderleri (m. 312).....	398
Sulh (m. 313).....	399
Sulhun zamanı (m. 314)	400
Sulhun etkisi (m. 315)	400

ALTINCI KISIM

BASİT YARGILAMA USULÜ

Basit yargılama usulüne tabi dava ve işler (m. 316).....	402
Dilekçelerin verilmesi (m. 317).....	403
Delillerin ikamesi (m. 318)	405
İddia ve savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı (m. 319)	406
Ön inceleme ve tahkikat (m. 320)	406
Hüküm (m. 321)	409
Uygulanacak hükümler (m. 322).....	410

YEDİNCİ KISIM YARGILAMA GİDERLERİ VE ADLİ YARDIM

BİRİNCİ BÖLÜM YARGILAMA GİDERLERİ

Yargılama giderlerinin kapsamı (m. 323).....	411
Delil ikamesi için avans (m. 324).....	414
Resen yapılması gereken işlemlere ilişkin giderler (m. 325).....	415
Yargılama giderlerinden sorumluluk (m. 326).....	416
Dürüstlük kuralına aykırılık sebebiyle yargılama giderlerinden sorumluluk (m. 327).....	418
Fer'i müdahale gideri (m. 328).....	419
Kötüniyetle veya haksız dava açılmasının sonuçları (m. 329).....	420
Vekâlet ücretinin taraf lehine hükmedilmesi (m. 330)	421
Esastan sonuçlanmayan davada yargılama gideri (m. 331)	422
Yargılama giderlerine hükmedilmesi (m. 332).....	424
Avansın iadesi (m. 333).....	424

İKİNCİ BÖLÜM ADLİ YARDIM

Adli yardımdan yararlanacak kişiler (m. 334)	425
Adli yardımın kapsamı (m. 335)	428
Adli yardım talebi (m. 336).....	429
Adli yardım talebinin incelenmesi (m. 337)	430
Adli yardım kararının kaldırılması (m. 338).....	433
Adli yardım ile ertelenen yargılama giderlerinin tahsili (m. 339).....	433
Adli yardım kararıyla atanan avukatın ücretinin ödenmesi (m. 340).....	435

SEKİZİNCİ KISIM KANUN YOLLARI

BİRİNCİ BÖLÜM İSTİNAF

İstinaf yoluna başvurulabilen kararlar (m. 341).....	439
İstinaf dilekçesi (m. 342).....	443

LXIX

İstinaf dilekçesinin verilmesi (m. 343)	445
Harç ve giderlerin yatırılması (m. 344)	446
Başvuru süresi (m. 345).....	448
İstinaf dilekçesinin reddi (m. 346).....	449
İstinaf dilekçesine cevap (m. 347).....	451
Katılma yolu ile başvurma (m. 348).....	452
Başvurma hakkından feragat (m. 349).....	453
Başvurunun icraya etkisi (m. 350).....	454
Kötüniyetle istinaf yoluna başvurma (m. 351)	456
Ön inceleme (m. 352).....	457
Duruşma yapılmadan verilecek kararlar (m. 353)	459
İnceleme (m. 354)	464
İncelemenin kapsamı (m. 355)	465
Duruşma yapılmasına karar verilmesi (Değişik: 22.07.2020-7251/36.m) (m. 356).....	466
Yapılamayacak işlemler (m. 357).....	467
Duruşmaya gelinmemesi ve giderlerin ödenmemesi (m. 358).....	469
Karar ve tebliği (m. 359)	471
Uygulanacak diğer hükümler (m. 360).....	475

İKİNCİ BÖLÜM TEMYİZ

Temyiz edilebilen kararlar (m. 361)	475
Temyiz edilemeyen kararlar (m. 362)	478
Kanun yararına temyiz (m. 363).....	483
Temyiz dilekçesi (m. 364).....	485
Temyiz dilekçesinin verilmesi (m. 365)	488
Kıyas yoluyla uygulanacak hükümler (m. 366).....	489
Temyizin icraya etkisi (m. 367).....	490
Kötüniyetle temyiz (m. 368).....	491
Temyiz incelemesi ve duruşma (m. 369).....	492
Onama kararları (m. 370)	496
Bozma sebepleri (m. 371)	501

Yargıtay kararlarının tebliği (m. 372).....	503
Bozmaya uyma veya direnme (m. 373).....	504
HUMK'UN 5236 SAYILI KANUN DEĞİŞİKLİĞİNDEN ÖNCEKİ KANUN YOLLARI HÜKÜMLERİ	510

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGILAMANIN İADESİ

Konu (m. 374)	521
Yargılamanın iadesi sebepleri (m. 375).....	522
Üçüncü kişilerin hükmün iptalini talep etmesi (m. 376).....	526
Süre (m. 377).....	577
İnceleyecek mahkeme ve teminat (m. 378)	529
Talebin ön incelemesi (m. 379)	530
Yeniden yargılama veya hükmün iptali (m. 380)	530
İcranın durdurulması (m. 381).....	532

DOKUZUNCU KISIM

ÇEKİŞMESİZ YARGI

Çekişmesiz yargı işleri (m. 382).....	533
Görevli mahkeme (m. 383).....	542
Çekişmesiz yargı işlerinde yetki (m. 384)	542
Yargılama usulü (m. 385).....	543
Mühürleme, deftere geçirme ve yemin tutanağı düzenlenmesi usulü (m. 386)	544
Kararlara karşı başvuru yolları(m. 387)	544
Kararların niteliği (m. 388).....	544

ONUNCU KISIM

GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR

BİRİNCİ BÖLÜM

İHTİYATİ TEDBİR

İhtiyati tedbirin şartları (m. 389)	545
İhtiyati tedbir talebi (m. 390).....	546
İhtiyati tedbir kararı (m. 391)	550

İhtiyati tedbirde teminat gösterilmesi (m. 392)	553
İhtiyati tedbir kararının uygulanması (m. 393)	555
İhtiyati tedbir kararına karşı itiraz (m. 394)	557
Teminat karşılığı tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması (m. 395)	550
Durum ve koşulların değişmesi sebebiyle tedbirin değiştirilmesi veya kaldırılması (m. 396)	551
İhtiyati tedbiri tamamlayan işlemler (m. 397)	563
Tedbire muhalefetin cezası (m. 398)	566
Tazminat (m. 399)	568

İKİNCİ BÖLÜM

DELİL TESPİTİ VE DİĞER GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR

Delil tespitinin istenebileceği hâller(m. 400)	570
Görev ve yetki (m. 401)	570
Delil tespiti talebi ve karar (m. 402)	571
Acele hâllerde tespit (m. 403)	573
Delil tespiti kararında uygulanacak hükümler (m. 404)	574
Tutanak ve diğer belgeler (m. 405)	574
Diğer geçici hukuki korumalar (m. 406)	575

ONBİRİNCİ KISIM

TAHKİM

Uygulanma alanı (m. 407)	578
Tahkime elverişlilik (m. 408)	578
İtiraz hakkından feragat (m. 409)	579
Tahkimde görevli ve yetkili mahkeme (m. 410)	579
Mahkemenin yardımı (m. 411)	581
Tahkim sözleşmesinin tanımı ve şekli (m. 412)	582
Tahkim itirazı (m. 413)	584
İhtiyati tedbir ve delil tespiti (m. 414)	585
Hakem sayısı (m. 415)	588
Hakemlerin seçimi (m. 416)	588

Ret sebepleri (m. 417)	591
Hakemin reddi usulü (m. 418).....	593
Hakemlerin sorumluluğu (m. 419)	596
Görevin yerine getirilememesi (m. 420).....	596
Yeni hakem seçilmesi (m. 421)	597
Hakemin kendi yetkisi hakkında karar vermesi (m. 422)	598
Tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkı (m. 423)	600
Yargılama usulünün belirlenmesi (m. 424)	600
Tahkim yeri (m. 425)	601
Dava tarihi (m. 426)	602
Tahkim süresi (m. 427)	603
Dava ve cevap dilekçesi (m. 428).....	604
Duruşma yapılması veya dosya üzerinden inceleme (m. 429).....	606
Taraflardan birinin yargılamaya katılmaması (m. 430)	607
Hakem veya hakem kurulunca bilirkişi seçimi (m. 431)	608
Delillerin toplanması (m. 432)	609
Hakem kurulunun karar vermesi (m. 433).....	610
Sulh (m. 434).....	611
Tahkim yargılamasının sona ermesi (m. 435)	612
Hakem kararının şekli, içeriği ve saklanması (m. 436).....	613
Hakem kararının tanzih, düzeltilmesi ve tamamlanması (m. 437).....	616
Tebliğat (m. 438).....	618
İptal davası (m. 439).....	619
Hakem ücreti (m. 440).....	626
Yargılama giderleri (m. 441).....	627
Avans yatırılması ve giderlerin ödenmesi (m. 442).....	628
Yargılamanın iadesi (m. 443).....	630
Uygulanmayacak hükümler (m. 444)	631

ONİKİNCİ KISIM

SON HÜKÜMLER

Elektronik işlemler (m. 445).....	631
Disiplin para cezası (m. 446).....	635
Diğer kanunlardaki yargılama usulü ile ilgili hükümler (m. 447)	635
Zaman bakımından uygulanma (m. 448).....	636
Yönetmelik (m. 449)	636
Yürürlükten Kaldırılan hükümler (m. 450).....	637
Ek madde 1.....	638
Geçici madde 1	641
Geçici madde 2.....	642
Geçici madde 3.....	643
Geçici madde 4.....	646
Yürürlük (m. 451)	648
Yürütme (m. 452).....	648
ADALET KOMİSYONU RAPORUNDA YER ALAN MUHALEFET ŞERHLERİ.....	649
HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU – GENEL GEREKÇE	657
HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU TASARISI ADALET KOMİSYONU RAPORU GİRİŞ BÖLÜMÜ	663
6325 SAYILI HUKUK UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK KANUNU	667
BİLİRKİŞİLİK KANUNU GENEL GEREKÇE.....	738
6754 SAYILI BİLİRKİŞİLİK KANUNU	743
6100 SAYILI HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU’NU DEĞİŞTİREN KANUNLAR, RESMİ GAZETED E YAYIN TARİHLERİ VE DEĞİŞEN MADDELER.....	777
1086 SAYILI HUKUK USULÜ MUHAKEMLERİ KANUNU İLE YENİ HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU’NUN MADDELERİNİ KARŞILAŞTIRAN TABLO	781
KAVRAMLARA GÖRE ARAMA CETVELİ	799

KISALTMALAR

AB Hukuki ve Ticari	: AB Parlamentosunun Hukuki ve Ticari Konu- lar-
Konularda Arabuluculuk Yönergesi	da Arabuluculuğun Belirli Yönleri Hakkındaki 21 Mayıs 2008 tarih ve 2008/52/EC numaralı Yönergesi (OJ L 24.5.2008)
Adalet Komisyonu Raporu	: Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/574), TBMM Dönem: 23, Yasama Yılı: 3, S. Sayısı 393.
Alm. AD ve ÇY MUK	: Alman Aile Davaları ve Çekişmesiz Yargı İşleri Hakkında Muhakeme Usulü Kanunu
Adli Mahkemeler Kanunu	: 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
Alm. Mahkemeleri Teşkilatı K.	: Alman Mahkemeleri Teşkilatı Kanunu (Gerichtsverfassungsgesetz v. 5 Mai 1975)
Alm. MUK	: Alman Medeni Usul Kanunu (Zivilprozessord- nung v. 30. Januar 1877)
Avukatlık K.	: Avukatlık Kanunu
Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı	: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Hakkında 2002/10 sayılı Tavsiye Kararı (Recomendation Rec 2002 10 of the Committee of Ministers to Member States on mediation in civil matters)
Avusturya Arabuluculuk K.	: Avusturya Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabulu- culuk Federal Kanunu (Bundesgesetz über Medi- ation in Zivilsachen vom 29. April 2003)
b.	: Bent
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle

f.	: Fıkra
Hâk. ve Sav. K.	: 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu
Harçlar K.	: Harçlar Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İsv. MUK	: İsviçre Medeni Usul Kanunu (Schweizerische Zivilprozessordnung vom 19. Dezember 2008)
karş.	: Karşılaştırınız
m.	: Madde
MK	: Türk Medeni Kanunu
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
Noterlik K.	: 1512 sayılı Noterlik Kanunu
Tasarı	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı veya Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UNCITRAL Model K.	: Milletlerarası Ticari Tahkim Hakkındaki UNCITRAL Model Kanunu (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985/2006)
UNCITRAL Ticari Arabuluculuk Model K.	: Ticari Arabuluculuk Hakkında UNCITRAL Model Kanunu (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002)